

Kestävä kehitys eläinmatkakohteissa – ympäristöllinen näkökulma

Sara Malleus

Tekijä(t) Sara Malleus	
Koulutusohjelma Matkailun koulutusohjelma	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Kestävä kehitys eläinmatkakohteissa – ympäristöllinen näkökulma	Sivu- ja liitesivumäärä 40
<p>Tämä opinnäytetyö käsittelee kestävän kehityksen huomiointia ja ratkaisuja eläinmatkakohteissa ympäristöllisestä näkökulmasta.</p> <p>Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan ratkaisuja, jotka mahdollistavat luonnonvarojen, luonnon ja ekosysteemien säilymisen myös jälkipolville. Eläinmatkakohteilla puolestaan tarkoitetaan kohteita, joiden päämääräinen tarkoitus on esitellä villieläimiä vierailijoille. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi eläinpuistot ja akvaariot.</p> <p>Eläinmatkakohteilla on sekä puolustajia, että vastustajia, mutta niillä on silti roolinsa yhteiskunnassa ja ne ovat suosittuja matkakohteita. Eläinpuistoissa käymisen syitä on monia. Yksi suurimmista on halu lähentyä luonnon kanssa.</p> <p>Työssä käytettiin menetelminä sisällönanalyysiä eli sisällöntutkimusta ja haastatteluja. Sisällönanalyysin lähteenä olivat kohteiden omat nettisivut. Haastattelun kohteita puolestaan oli kaksi. Ranuan eläinpuisto ja Ähtäri Zoo ovat molemmat eläinpuistoja Suomessa ja kertoivat omat kestävän kehityksen ratkaisunsa.</p> <p>Eri puolilta maailmaa poimittujen esimerkkien avulla voitiin nähdä, että kestävä kehitys oli tuttua monissa eläinpuistoissa, akvaarioissa ja safareissa. Kaikki eivät maininneet tai kirjoittaneet kestävästä kehityksestä sivuilleen kattavasti. Joidenkin kohteiden nettisivuilla asiaa ei mainittu ollenkaan. Kuitenkin monet olivat ottaneet käyttöön erilaisia toimintatapoja, kuten kierrätystä, kestäviä rakennustekniikoita ja metodeja energian- ja vedensäästöön. Monet eläinmatkakohteet myös tekivät suojelutyötä varjellakseen eläimiä ja niiden elinalueita.</p> <p>Parannettavaa löytyi kestävän kehityksen toimintatavoissa eläinmatkakohteissa, mutta on turvallista sanoa, että suunta on oikea. Kestävä kehitys oli vähintäänkin tuttu käsite ja sen huomioimiseksi tehtiin töitä.</p> <p>Opinnäytetyö tehtiin vuoden 2020 keväällä tammi- ja toukokuun välillä. Koko työhön käytetty aika oli noin viisi kuukautta.</p>	
Asiasanat Kestävä kehitys, eläinpuisto, matkailu	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Kestävä kehitys	3
3	Eläinmatkakohteiden merkitys matkailijoille ja suojelutyölle.....	5
3.1	Miksi eläinmatkakohteissa käydään	7
3.2	Eläinmatkakohteiden vastustajat.....	8
4	Kestävän kehityksen ratkaisuja maailmalta	10
4.1	Yhdistykset	10
4.2	Eläinpuistot	11
4.3	Akvaariot.....	17
4.4	Safarit	21
5	Tutkimusmenetelmät.....	24
5.1	Sisällönanalyysi	24
5.2	Haastattelu.....	25
6	Tulokset	28
6.1	Haastatteluiden vastaukset	28
6.2	Korkeasaari Zoo.....	35
6.3	Sisällönanalyysin tulokset	37
7	Pohdinta.....	40
	Lähteet	42

1 Johdanto

Kestävä kehitys on tärkeä käsite, joka on jo usealle tuttu nykypäivänä. Monet uskovat sen olevan avain siihen, miten maailma voidaan säilyttää hyvin asuttavana paikkana jälkipolville. Kestävä kehitys vaikuttaa kaikilla aloilla. Erityisesti matkailualalla on viime vuosina pyritty ottamaan käyttöön erilaisia kestävän kehityksen metodeja, jotta matkailun haitallisia vaikutuksia vastaan voitaisiin taistella.

Tämä opinnäytetyö käsittelee kestävän kehityksen ympäristöpuolta ja sitä, miten se on otettu huomioon eläinmatkakohteissa. Monet eläinpuistot ja akvaariot nimeävät luonnon- ja eläintensuojelun yhdeksi tärkeimmistä tehtävistään. Oletuksena on, että monien muiden matkailukohteiden tavoin eläinmatkakohteet ovat tietoisia kestävästä kehityksestä. Tavoitteena on selvittää, onko kohteissa otettu käyttöön esimerkiksi kierrätystä, puhdasta energiaa tai muita kestävän kehityksen metodeja.

Eläinmatkakohteilla tarkoitetaan tämän työn yhteydessä sellaisia matkakohteita, joiden suurin tarkoitus on esitellä erilaisia eläimiä vierailijoille. Eniten keskitytään siis erilaisiin eläinpuistoihin, akvaarioihin ja safareihin, joissa eläimet ovat vierailijoiden päällimmäinen syy kohteessa käymiseen.

Aihe on valittu ajankohtaisuutensa takia, sillä ympäristö on suuressa vaarassa ihmistöimien ja ilmastonmuutoksen takia. Vastustajistaan huolimatta erityisesti eläinpuistot ja akvaariot vetävät tuhansia kävijöitä vuosittain. Ne ovat säilyneet suosittuina matkakohteina etenkin lapsiperheiden keskuudessa. Suosionsa takia niiden kestävän kehityksen ratkaisuilla on merkitystä. Kun lasketaan mukaan erilaiset eläinpuistot, kotieläintarhat, akvaariot, safarit ja muut eläimiin kohdistuvat matkakohteet, on eläinmatkakohteita maailmassa tuhansia. Eläinten hoidosta aiheutuu potentiaalisia haittoja kuten esimerkiksi eläinten saasteet, niiden ruokkimisesta johtuvat kulut ja mahdolliset kuljetukset.

Eläinmatkakohteet on valittu myös siksi, että eläinmatkakohteiden vaikutuksesta ympäristöön ei ole vielä tehty paljoa tutkimusta.

Tässä opinnäytetyössä esitellään ensin kestävä kehitys käsitteenä, kuitenkin keskittyen pääasiassa kestävän kehityksen ympäristöpuoleen. Tämä rajaus on tehty siksi, että eri eläinmatkakohteilla on läheinen suhde luontoon eläinten ja moninaisten suojeluprojektien kautta. Kestävän kehityksen ympäristöön liittyvä puoli on eläinmatkakohteiden toiminnalle kaikkein läheisin.

Kestävän kehityksen jälkeen tarkastellaan eläinmatkakohteita ja sitä, millainen rooli niillä on nykyajan yhteiskunnassa ja matkailijoiden silmissä. Sen lisäksi katsotaan lyhyesti

myös eläinmatkakohteiden puolustajia sekä vastustajia ja heidän argumenttejaan. Tärkeimpänä osuutena tutkitaan eri eläinmatkakohteiden kestävä kehityksen ratkaisuja sisällönanalyysin ja haastattelujen avulla. Suurin painotus on sisällönanalyysilla, sillä työn tavoite on saada tieto itse matkakohteilta. Paras keino tähän ovat haastattelut, joita ei kuitenkaan valitettavasti voitu toteuttaa suunniteltua määrää.

Työhön on otettu esimerkkejä ympäri maailmaa, joista on pyritty löytämään yhtäläisyyksiä. Haastattelut keskittyvät Suomessa oleviin eläinpuistoihin, jotta saataisiin kuva Suomen eläinpuistojen kestävä kehityksen tilanteesta. Sisällönanalyysin ja haastattelujen tuloksista saadaan näkemys siitä, mihin suuntaan ympäristölliset ratkaisut ovat menossa eläinmatkakohteissa.

2 Kestävä kehitys

Kestävä kehitys on käsite, joka on ollut olemassa jo jonkin aikaa. Liikkeen katsoneen saaneen alkunsa länsimaalaisessa yhteiskunnassa 1960-luvulla Rachel Carsonin kirjoituksista. Hän oli yhdysvaltalainen ympäristötieteilijä, joka oli hyvin kiinnostunut ja huolissaankin ihmisten suhteesta luontoon ja rasiuksesta, jota ihmistoimet aiheuttavat. Meni kuitenkin vielä muutama vuosikymmen, ennen kuin kestävän kehityksen käsite liitettiin kehitykseen. Tästä linkistä syntyi Brundtland-raportti vuonna 1987, joka antoi kestävän kehityksen käsitteelle sen tunnetuimman merkityksen. (Coghlan 2019, 4-5) Brundtland-raportti on World Commission on Environment and Development (WCED) nimisen komitean kehittämä raportti, joka keskittyy kestäväan kehitykseen ja ympäristöasioihin. Komiteaa sponsoroivat Yhdistyneet Kansakunnat. Raportti sai nimensä Norjan pääministeri Gro Harlem Brundtlandilta, joka oli silloinen komitean puheenjohtaja.

Raportin mukaan kestävä kehitys on sellaista, joka turvaa nykyajan tarpeet vaarantamatta tulevaisuuden ihmisten mahdollisuuksia turvata omat tarpeensa. Raportissa mainittiin myös viisi kestävän kehityksen peruseriaatetta. Ensimmäinen periaate on idea kokonaisvaltaisesta suunnittelusta ja strategioiden teosta. Toinen periaate on välttämättömien ekologisten prosessien varjeleminen. Kolmas periaate on sekä ihmisperinteen että biodiversiteetin eli luonnon moninaisuuden turvaaminen samanaikaisesti. Neljäs periaate on tarve kehittää yhteiskuntaa tavalla, joka takaa tuottavuuden myös tulevaisuuden sukupolville. Viides ja viimeinen periaate on tarve saavuttaa parempi tasapaino jokaisen maan välillä liittyen reiluuteen ja mahdollisuuksiin. Kestävän kehityksen pitää näiden periaatteiden valossa olla tarkoituksellista. Se on jotakin, mitä pitää suunnitella tarkasti ja sen täytyy olla mukautuvaista. Kestävän kehityksen pitää olla myös kaiken kattavaa: ketään tai mitään ei saa jättää sen ulkopuolelle. Tämä koskee myös eläimiä ja kasveja. Päärooli ei saa olla vain ekonomialla, vaan huomioon on otettava myös kulttuuriperintö, sosiaalinen hyvinvointi ja planeetan monimuotoisuus. Kestävä kehitys toimii sen tiedon varassa, että ihmiset elävät maapallolla suljetussa systeemissä. Tässä systeemissä on rajalliset luonnonvarat, joista vain osaa voidaan käyttää uudelleen. Tällaisen ajattelun mukaan kaikki toiminta yhdessä osassa järjestelmää vaikuttaa puolestaan johonkin muuhun. (Coghlan 2019, 4-5)

Laajemman käsitteen lisäksi kestävä kehitys voidaan jakaa kolmeen kategoriaan: sosiaaliseen, ympäristölliseen ja ekonomiseen. Kestävän kehityksen keskiössä ovat suhteet. Ne suhteet voivat olla ihmisten välillä, ihmisten ja maapallon välillä tai taloudessa. Ihmisten väliset suhteet ovat jokaisen ympärillä. Ne ovat suhteita työntekijöiden välillä, asiakkaiden ja eri yhtiöiden välillä, perheen ja ystävien välillä sekä koko paikallisen yhteisön välillä. Suhteet luonnon kanssa puolestaan liittyvät siihen, miten luontoa ja planeettaa muokataan ja miten luonnon tarjoamia resursseja käytetään. Miten hankkiudutaan eroon ihmisten

tuottamasta jätteestä? Entäpä miten ihmiset jakavat planeetan muiden elävien olentojen kanssa? Ekonomiaan liittyvät suhteet ovat jälleen suhteita työntekijän ja johtajien välillä, rahan kiertämistä ja sitä kuinka hyvin ihmiset pystyvät huolehtimaan itsestään. Jokainen eri suhdetyyppi liittyy olennaisesti siihen, miten ihmiset voivat elää hyvin niin nykyhetkessä kuin tulevaisuudessakin. (Coghlan 2019, 3)

Kestävän kehityksen ongelmia ovat muun muassa se, että sen sovellus käytäntöön on joskus hankalaa ja usein ihmisten arvot eriävät toisistaan. Mikä on toisella arvokasta voi olla toisen mielessä täysin eri arvoasteikolla. Kuinka näitä arvoja voi vertailla ja päättää kumpi on tärkeämmässä roolissa? On ollut myös hankalaa yhdistää kasvua kestävään kehitykseen. Harva sektori on onnistunut yhdistämään kestävästä kehitystä toimintaansa nykyaikanaan. Vielä harvinaisempaa on sellainen kestävä kehitys, joka kattaa jokaisen toimintaan liittyvän osa-alueen, niin kuin olisi tavoitteena. (Coghlan 2019, 6)

Maailman matkailujärjestön mukaan kestävästä kehitystä oikein hyödyntävä turismi on sel-laista, joka ottaa huomioon nykyiset ja tulevaisuudessa tulevat ekonomiset, sosiaaliset ja ympäristölliset vaikutukset samalla huomioiden vieraiden, ympäristön, isäntäyhteisöjen ja koko matkailualan tarpeet. Kestävän kehityksen käyttöön ottaman turismin pitäisi olla kykenevä kolmeen asiaan. Ensimmäinen on varmistaa, että kaikki resurssit, joita matkailuala ehdottomasti tarvitsee, hyödynnetään optimaalisesti. Samalla täytyy ylläpitää välttämättömiä ekologisia prosesseja ja suojeltava luonnonperintöä ja biodiversiteettiä. (UNWTO 2020)

Toisena on ehdottoman tärkeää kunnioittaa matkakohteiden yhteisöjen sosiaalista ja kulttuurista autenttisuutta. Heidän rakentamaansa ja luomaansa kulttuurista perintöä sekä perinteisiä arvoja on suojeltava. Mahdollisuuksien mukaan on oltava osallisena kulttuurisen ymmärryksen ja suvaitsevaisuuden lisäämisessä. Kolmantena on taattava mahdolliset ja pitkäaikaiset ekonomiset toimet, jotka tuovat hyötyjä kaikille osakkaille, mukaan lukien tasanaiset työ- ja tienaamismahdollisuudet sekä sosiaalipalvelut yhteisöille. On myös autettava köyhyyden lievittämisessä. Kestävän kehityksen kehittäminen matkailualalla vaatii, että jokainen tärkeä osallinen on tietoinen asioista ja osallistuu aktiivisesti. Vahva poliittinen johtajuus on myös tärkeää laajan osallistumisen ja yksimielisyyden saavuttamisen varmistamiseksi. Prosessi on jatkuva ja tarvitsee valvontaa. Kaiken tämän keskellä on myös tärkeää ottaa huomioon turistit ja heidän kokemuksensa. Merkityksellisten kokemusten takaamisen lisäksi matkailijoita on opetettava kestävästä kehityksestä matkailussa ja ohjattava kannattamaan kestävästä kehityksestä tulla matkustamista. (UNWTO 2020) Kestävä kehitys matkailussa kehittyy koko ajan. Sen takia yhtenäistä linjaa siihen, kuinka asiaa olisi parasta lähestyä, ei oikeastaan ole olemassa. Suurin ongelma on massaturismi, jonka mukana tulevat usein esimerkiksi laajat rakennustyöt hotelleille, saasteet rannoilla, alkoholin liikakäyttö ja huumeaineet. (UNWTO 2020)

3 Eläinmatkakohteiden merkitys matkailijoille ja suojelutyölle

Ihmiset ovat pitäneet villieläimiä jo tuhansien vuosien ajan eri tarkoituksiin. Useimpien tutkijoiden mukaan ensimmäiset eläintarhat olivat rikkaiden omistamia eläinnäyttelyitä 1400-luvun aikoihin. Niistä käytetään nykyään termiä menagerie. Ne olivat alkeellisia ja eläinten asuinpaikka oli yleensä vain pieni häkki. Tällaiset eläinnäyttelyt olivat rikkaiden ihmisten huvitusta ja yleensä tarkoitettu vain viihteeksi. (Kisling 2000, 7)

Eläinpuistojen modernistuminen alkoi 1800-luvulla, jolloin eläinpuistot siirtyivät rikkaiden ajanvietteestä koko kansan ulottuville. Omistajuus siirtyi yksityishenkilöiltä julkiseen ja eläinten elinolosuhteisiin tehtiin parannuksia. Ensimmäiset akvaariot ilmestyivät myös näihin aikoihin. (Kisling 2000, 7)

Nykyään käsitteet eläinpuisto ja eläintarha pitävät sisällään monia erilaisia laitoksia ja puistoja. Kyseessä voi olla eläinten esittelemiseen keskittyvä eläinpuisto, eläinten suojeluun keskittyvä puisto, lintutalo, matelijatalo, hyönteisnäyttely, safari, akvaario tai uhanalaisten eläinten rehabilitaatioon eli luontoonpalautukseen keskittyvä puisto. Vaikka luonnonpuistoja ei vielä lasketa eläinpuistoksi, nämä kaksi käsitettä ovat tulossa läheisemmiksi ja tulevaisuudessa on mahdollista, että luonnonpuistot voidaan myös laskea eläinpuistoiksi. (Kisling 2000, 8) Eläinten olosuhteet näissä matkakohteissa vaihtelevat suuresti. Eläinpuiston asukit viettävät suurimman osan elämästään niille luoduissa aitauksissa, kun taas safaria asuttavat eläimet ovat usein vapaana suurilla alueilla. (Linke & Winter 2011, 69)

Eläinpuistojen rooli nykypäivänä on laajentunut pelkästä viihteestä. Joidenkin eläinmatkakohteiden suurin päämäärän on edelleen vieraiden viihtyminen, mutta muunlaiset kohteet keskittyvät enemmän opetukseen ja tieteelliseen tutkimukseen. (Linke & Winter 2011, 71) Eläinpuistoilla on yhä suurempi rooli kasvatuksessa, opetuksessa ja eri eläinlajien suojelussa. Ne toimivat taustoina edistykseen myös eläinlääketieteessä ja teknologian saralla. (Kisling 2000, 9) Yksi eläinpuistojen tärkeimmistä tehtävistä nykyaikana sanotaan olevan suojelutyö. Moni eläinlaji on uhan alla, koska niiden luontaiset elinalueet kokevat paljon muutoksia ja joskus jopa tuhoutuvat täysin ihmisten tekojen seurauksena. Siksi monissa eläinpuistoissa pidetään eläinlajeja, joiden pelätään katoavan täysin ilman laajoja suojelutoimenpiteitä. Monissa eläinpuistoissa on käynnissä suojelu- ja kasvatusohjelmia, joiden tarkoitus on saada eri eläinlajien romahtaneet kannat taas nousuun. (Belfast Zoo 2020)

Eläinpuistojen tekemä suojelutyö voidaan jakaa kahteen eri kategoriaan sen perustella, missä sitä tehdään. Suojelutyö voi joko keskittyä eläinpuiston sisälle tai eläinten luontaisille elinalueille. Eläinpuistoissa tehtävä suojelutyö liittyy usein kansainvälisiin ohjelmiin,

joiden tarkoitus on ylläpitää kestävästä uhanalaisten eläinten kantaa eläinpuistoissa. Ohjelmissa etsitään sopivia parituksia, joilla varmistetaan laaja geneettinen kirjo. Eläinpuistojen ulkopuolella tehtävä työ perustuu rahoituksen, osaamisen ja joskus henkilökunnan lähettämiseen eläinten elinalueille, jotta sekä eläimiä että niiden tarvitsemia alueita voitaisiin suojella. Hyvin tunnetut ja kiinnostavat eläinlajit kuten pandat, tiikerit tai elefantit vetävät yleisöä ja turvaavat rahoitusta suojeluprojekteille. Monet vähemmän tunnetut lajit, kuten lukuisat sammakot, ovat olleet riippuvaisia suosittujen eläinten tuomista tuloista ja suoje-
luohjelmista. (Ward 2016)

Eläinpuistoissa tehtävä tutkimustyö ja opetus on moninaista ja kehittyä koko ajan. Monin paikoin eläinpuistoilla on kirjoitettu suunnitelma siitä, miten kävijöitä voidaan opettaa eläimistä ja luonnosta. Suuri osa tutkimuksesta keskittyy eläinten hyvinvointiin ja käytökseen. Tarkoituksena on varmistaa, että eläimet saavat niille oikeanlaista hoitoa ja ruokaa. Tutkimuksien kohteena ovat myös eläinten suhteet ihmisiin - niin eläinpuiston asiakkaisiin kuin hoitajiinkin. Eläinpuistot tarjoavat myös uniikin mahdollisuuden tutkia eläinten biologiaa. Monet lajit elävät hankalissa paikoissa, jossa tutkimus olisi vaikeaa ja kallista, mutta tutkijat voivat saada arvokasta tietoa eläinpuistoissa asuvista yksilöistä. Eläinpuistot tarjoavat kaikille mahdollisuuden tutkia ja tutustua eksoottisiin eläimiin ja se voi sytyttää kiinnostuksen suojelutyöhön ja eläimiin. (Ward 2016)

Eläinmatkakohteissa asuvien eläinten suojelua ja oikeanlaista kohtelua valvomaan on perustettu monia järjestöjä. Eri eläinmatkakohteet voivat liittyä niiden jäseneksi, jolloin ne lupautuvat yhdistyksen asettamiin tavoitteisiin ja sääntöihin.

Waza (World association of Zoos and Aquariums) on järjestö, johon kuuluu miltei 400 instituutiota ja organisaatiota ympäri maailman. Waza'n mukaan heidän jäsenensä toimittavat yli 350 miljoonaa suojelutyöhön vuosittain. (WAZA 2020a)

Maailmanlaajuisesti eläintarhat- ja puistot saavat yli 700 miljoonaa kävijää vuosittain. (WAZA 2020b)

Aza (Association of Zoos and Aquariums) pitää tilastoja jäseniensä vierailijoista. Aza on Yhdysvalloissa sijaitseva voittoa tavoittelematon järjestö, joka keskittyy eläinpuistojen ja akvaarioiden parantamiseen suojelun, opetuksen, tieteen ja virkistykseen puitteissa. Aza:n jäsenlistalla on yli 230 eläinpuistoa ja akvaariota, joista osa sijaitsee Yhdysvalloissa ja osa muualla maailmassa. Jokaisen jäsenpuiston- ja akvaarion täytyy läpäistä Aza:n valtuuttamisprosessi sen takaamiseksi, että ne vastaavat asetettuja standardeja. Näin ollen jokaisen jäsenen täytyy ylläpitää korkeimpia mahdollisia standardeja eläinten hoidossa ja taata hauska, turvallinen sekä opettavainen kokemus, joka sopii kaikenikäisille. Lisäksi jäsenet käyttävät vuosittain miljoonia tieteellisen tutkimuksen, suojelutyön ja opetusohjelmien tukemiseen. (AZA 2020a)

Aza on kirjannut nettisivuilleen tiivistelmän jäsenpuistojensa kävijätilastoista. Yhdysvalloissa Aza:n jäsenpuistot saavat vuosittain yli 183 miljoonaa kävijää. Maailmanlaajuisesti kävijöitä on yli 200 miljoonaa. 2,3 miljoonaa noista kävijöistä kuului useamman hengen talouteen. Kaikista kävijöistä 69 %:ia oli seurueita, joissa oli mukana lapsia. Siksi ei ole yllättävää, että 57 %:ia kävijöistä oli lapsia, jotka olivat 11-vuotiaita tai sen alle. 54 %:ia kävijöistä oli naisia ja 46 %:ia miehiä. (AZA 2020b) Kuten näistä tilastoista voi huomata, eläinpuistot ovat suosittu matkakohde ja houkuttelevat maailmanlaajuisesti miljoonia vierailijoita joka vuosi. Näistä vierailijoista jokainen voi saada kiinnostuksen eläinten- ja luonnonsuojeluun sekä kestävään kehitykseen.

3.1 Miksi eläinmatkakohteissa käydään

Ihmisillä on monia syitä eläinpuistoissa käymiseen. Ne ovat suosittuja matkakohteita ja suuret eläinpuistot toivottavat tervetulleeksi lukuisia vierailijoita joka vuosi. Yksi syistä vaikuttaa olevan ihmisten luontainen tarve olla kontaktissa eläinten ja luonnon kanssa. Eläinten tarkkailulla luonnossa on tutkittu olevan suuremmat psyykkiset ja fyysiset vaikutukset ihmisiin kuin eläinten näkemisellä esimerkiksi luontodokumenteissa. (Crilley 2011, 179) Voidaan sanoa, että urbaaneilla alueilla asuville ihmisille erilaiset eläinmatkakohteet ovat paras tapa päästä kosketuksiin luonnon kanssa. (Linke & Winter 2011, 69)

Jenny Grey on kirjoittanut eläinpuistojen merkityksestä ihmisille. Grey on Zoos Victorian, kolmen eläinpuiston ryhmittymän, johdossa. Sen lisäksi hän kiertää paljon puhumassa eläimistä ja suojelutyöstä. Grey'n mukaan eläinpuistot tarjoavat uniikin paikan ihmisten ja eläinten kohtaamiseen, joka voi monissa herättää kysymyksiä. Kun näkee eläimet lähietäisyydeltä, voi se herättää ajatuksia eettisistä kysymyksistä eläimiin liittyen, kuten mikä vastuu ihmisillä on eläimiä kohtaan. Joka päivä tuhannet eläinrakkaat ihmiset vierailevat eläinpuistoissa ja on yleistä haluta jakaa kokemus perheen ja ystävien kanssa. Jokaiselle vierailijalle voidaan opettaa suojelutyön tärkeydestä. Kohtaamiset eläinten kanssa muuttavat ihmisten käsitystä niistä. Lähemmässä kontaktissa eläinten kanssa ihmiset alkavat nähdä eläimet arvokkaina olentoina, jotka ansaitsevat huolenpitoa. Ensimmäiset askeleet eläinrakkauteen ja syvempään ymmärrykseen eläimistä ovat nämä kohtaamiset eläinten kanssa. Monille ihmisille eläinpuistot ovat ainoita paikkoja, joissa kohtaamiset villieläinten kanssa ovat mahdollisia. Tällaisina paikkoina eläinpuistoilla on uniikki asema siltana ihmisten ja villieläinten välillä. (Grey 2016)

Diane Ackerman, amerikkalainen kirjailija ja esseisti, on kirjoittanut paljon ihmisten suhteesta luontoon. Hän tuo esille eräässä artikkelissaan eläinpuistojen herättämät tunteelliset reaktiot ihmisissä. Hän ehdottaa, etteivät eläinpuistot ole pelkästään ihmisten huvitusta varten. Ne voivat myös toimia rauhoittumisen paikkoina, joissa ihmiset voivat tuntea

yhteyttä villiin luontoon. Toisten olentojen tarkkailu voi auttaa irtautumaan oman elämän kiireistä. Vuonna 2009 Japanissa tehdyn tutkimuksen mukaan eläinpuistoissa kävijöillä oli lähtiessä alhaisempi verenpaine kuin tullessa ja he tunsivat olonsa vähemmän stressaantuneiksi. Vaikka eläindokumenteissa voi tarkkailla eläimiä, ei vaikutus ole sama kuin niiden näkeminen omin silmin. Tämä auttaa laajentamaan ihmisen näkemystä luonnosta ja tekemään siitä henkilökohtaisemman. Moni eläinpuiston vierailijoista muodostaa jonkinlaisen kiinnostuksen edes yhteen lajiin ja tuntee huolta koko lajista. Useat vierailijat jopa puhuvat näkemilleen eläimille, joka kertoo paljon siitä suhteesta, jonka he muodostavat näkemäänsä. (Ackerman 2012)

3.2 Eläinmatkakohteiden vastustajat

Eläinpuistoilla on monia vastustajia, jotka kampanjoivat eläinpuistojen sulkemisen puolesta. Syitä on lukuisia, mutta useimmat niistä liittyvät puistoissa pidettäviin eläimiin ja niiden hyvinvointiin. On ihmisiä, joiden mielestä eläinpuistot ovat kaikissa tapauksissa julmia ja vanhanaikaisia.

Tunnetun luonnonsuojelija Damian Aspinallin mukaan eläinpuistojen väitteet suojelutyöstä ja ihmisten opetuksesta ovat liioiteltuja. Aspinall on Aspinall Foundation -nimisen luonnonsuojelujärjestön sekä kahden eläinpuiston johtaja ja liikemies, joka on tunnettu työstään gorillojen parissa. Hän perustaa tietämyksensä siihen, että on itsekin eläinpuiston johtaja ja on ollut alalla jo vuosikymmeniä. Aspinallin mukaan eläinpuistojen väitteet roolistaan suojelutyössä ovat valheelliset, sillä moni eläinpuistoissa pidettävistä eläinlajeista ei ole uhanalaisten lajien listalla. Koska ne eivät ole uhanalaisten lajien listalla, ne eivät tarvitse erityisiä ohjelmia niiden kantojen elvyttämiseksi. (Aspinall 2019)

Esimerkiksi Responsible Travel matkanjärjestäjä on poistanut toiminnastaan matkat, joihin liittyy eläinpuistovierailuja. Syyksi on mainittu myös se, että monet eläinpuistoissa pidettävät lajit eivät ole uhanalaisten lajien listalla. Myös luontoonpalautusten määrä on pieni, joten sanotaan, ettei se oikeuta eläimien vankina pitoa. Myös eläinpuistojen ylläpitämät paritusohjelmat ovat kriitikoiden mukaan vain välineitä saada eläinpoikasia houkuttelemaan vierailijoita. (Draven 2019)

Aspinallin mukaan eläinpuistojen rooli ihmisten opetuksessa eläinten- ja luonnonsuojelusta on paljon väitettyä pienempi. Ei-ohjatut eläinpuistokäynnit eivät herätä kaikissa vierailijoissa innostusta suojelutyöhön ja luonnon varjeluun. (Aspinall 2019) Vuonna 2014 tehtiin tutkimus, johon osallistui yli 2800 lasta. Tämän tutkimuksen mukaan vähemmän kuin puolet osoittivat positiivisia oppimisen merkkejä Lontoon eläintarhaan vierailun jälkeen. (Draven 2019)

Eläinpuiston koulutetuilla ohjaajista olisi Aspinallin mielestä enemmän hyötyä esimerkiksi kouluissa, joissa he voisivat käydä kertomassa lapsille näistä tärkeistä aiheista. Vaikka eläinpuistossa vierailevat saisivatkin lisää tietoa suojelutyöstä, se ei aktivoi läheskään kaikkia toimimaan asian puolesta. Aspinallin mukaan eläinten vankeudessa pito on liian suuri hinta maksettavaksi joidenkin ihmisten eläinsuojeluinnon herättämisestä. Eläindokumenteista saa myös paljon hyvää tietoa eläimistä ja niiden elintavoista. (Aspinall 2019) Eläimiin kohdistuva tutkimus ei myöskään ole riittävä syy eläinten pitämiseen vankeudessa. Eläimiä voi tutkia myös niiden luonnollisessa elinympäristössä ja on Aspinallin mukaan jopa parempi vaihtoehto, sillä eläimet käyttäytyvät usein eri tavalla luonnossa kuin puistoissa. (Aspinall 2019)

Aspinall haastaa eläinpuistojen merkityksen väittämällä, että eläimet voidaan palauttaa luontoon ja suojeluprojektit voidaan tehdä niin ikään luonnossa, salametsästyksestä ja eläinten elinalueiden tuhoutumisesta huolimatta. Hän luettelee yhdistyksensä onnistuneita luontoon palauttamia eläinlajeja kuten gorillan, pensassarvikuonon ja hopeagibbonin. Kaikki se raha, jota eläinpuistot käyttävät eläinten hoitoon ja niiden asumuksien rakentamiseen, voisi Aspinallin mukaan käyttää eläinten suojeluun luonnossa. Eläinpuistot on rakennettu liiaksi ihmiskävijöitä mielessä pitäen ja eläimet kärsivät mm. tilan puutteesta. Moni eläimistä kantaa myös Aspinallin mukaan tauteja, joiden takia niiden merkitys suojelutyössä vähenee. (Aspinall 2019)

Akvaariot ovat myös saaneet oman osansa kritiikistä. Suuri osa huolesta kohdistuu paikkoihin, joissa pidetään suuria ja älykkäitä olentoja, kuten miekkavalaita ja delfiinejä. Erityisesti Sea Life on saanut paljon paheksuntaa ihmisiltä. Monet tuntevat vuonna 2010 Yhdysvaltojen Orlandossa sattuneen tapauksen, jossa miekkavalas Tilikum tappoi kouluttajansa yleisön edessä. Monet kritisoivat miekkavalaiden pitoa vankeudessa tuoden esille, että valaat kärsivät sekä mielenterveydellisistä että ruumiillisista ongelmista. On väitetty, että tankeissa eläminen tekee miekkavalaista aggressiivisiä niin ihmisiä kuin toisiaankin kohtaan. (BBC 2017)

On aiheellista olla huolissaan vankeudessa elämisen vaikutuksista eläimiin ja niiden hyvinvointiin. On ymmärrettävää, miksi moni pitää esimerkiksi juuri eläinpuistoja epäeettisinä ja julmina. Kritiikki on varmasti joskus täysin aiheellista, sillä eläimet eivät voi elää täysin luonnollista elämää vankeudessa ja moni yksilö voi olla ajoittain onneton.

4 Kestävän kehityksen ratkaisuja maailmalta

Tässä luvussa tutustutaan eri eläinmatkakohteiden kertomuksiin kestävästä kehityksestä ja suojelutyöstä. Tarkasteltavana ovat erilaiset eläinpuistot, akvaariot ja safarit. Huomioon otetaan myös järjestöt, joiden jäseninä on eläinpuistoja ja akvaarioita, sillä ne asettavat tiettyjä standardeja kaikille jäsenpuistoilleen.

Monet ihmiset ovat tulleet entistä ympäristötietoisemmiksi ja haluavat olla vastuullisia kuluttajia. Eläinmatkakohteet ovat kehittyneet asiakkaiden mukana ja moni puisto on mukana moninaisissa kestävä kehityksen projekteissa ympäri maailman. Yleensä eri eläinmatkakohteiden kestävä kehityksen projektit ja tavoitteet ovat kahdenlaisia. Osa tavoitteista liittyy kohteen omaan toimintaan ja siihen, miten he voivat vähentää vaikutustaan ympäristöön. Osa taas liittyy työhön, jota tehdään kohteen ulkopuolella, yleensä eläinten luonnollisten elinalueiden suojelemiseksi ja niiden olemassaolon turvaamiseksi myös jälkisuopuolville. Useissa tapauksissa myös opetus kuuluu kohteen ponnisteluihin kestävä kehityksen puolesta. Monet eläinmatkakohteista myös kertovat toimistaan ja tavoitteistaan nettisivuillaan. Seuraavissa otsikoissa esitellään esimerkkejä eri puolilta maailmaa. Valitut esimerkit on etsitty eläinmatkakohteiden omilta sivuilta ja edustavat hyviä toimintamalleja kestävä kehityksen saralla. Ensimmäisenä käsitellään yhdistyksiä, sen jälkeen eläinpuistoja ja akvaarioita sekä lopuksi safareita.

4.1 Yhdistykset

Samanaikaisesti on toiminnassa monta yhdistystä, joiden jäseninä on eläinpuistoja ja akvaarioita. Joillakin mailla on jopa omansa. Näillä yhdistyksillä on omat standardinsa liittyen eläintensuojeluun ja siihen, millaisia säännöksiä niiden jäsenten kuuluu noudattaa. Nämä yhdistykset tukevat ja johtavat myös moninaisia suojeluohjelmia, joihin osallistuu eläinpuistoja ja akvaarioita eri maista.

Tässä työssä jo aikaisemmin mainittu Waza ja heidän jäsenensä ovat lupautuneet tekemään kaiken mahdollisen eläkkeeseen harmoniassa luonnon kanssa. Kannattamalla luonnonvarojen kestävä käyttöä, eläinpuistot auttavat kävijöitään ja ympäröiviä yhteisöjä pitämään parempaa huolta maailmasta. Waza ja sen jäsenet ovat sitoutuneet noudattamaan kolmen muiston standardeja parantaakseen kestävä sekä vastuullista kulutusta, alan standardeja ja tietoisuutta ympäristöasioista. Ensimmäinen näistä kohdistuu kestävään palmuöljyyn. Tätä tehdään yhteistyössä voittoa tuottamattoman yhtiön, nimeltä RSPO, kanssa. (WAZA 2020b) RSPO tuo palmuöljyn valmistukseen liittyvät sektorit tekemään yhdessä töitä kestävämmän palmuöljyn valmistuksen puolesta. Palmuöljyä käytetään monissa tuotteissa, kuten margariinissa ja suklaassa. Se on hyödyllinen raaka-aine, mutta

sen valmistusprosessi tekee paikoittain haittaa ympäristölle, esimerkiksi tuhoamalla metsiä. Siksi RSPO on luonut listan ympäristöllisiä ja sosiaalisia kriteerejä, jotka yhtiön pitää täyttää kestävän palmuöljyn tuottamiseksi. (RSPO 2020) Toinen Wazan noudattamista sopimuksista liittyy koralliriuttojen suojeluun ja merissä olevaan saasteen vähentämiseen. Tärkeää on myös hillitä kysyntää villieläimiä hyödyntävistä tuotteista. Tässä he ovat yhteistyössä Yhdistyneiden Kansakuntien ympäristöohjelman kanssa. Kolmas sopimuksista keskittyy metsien vastuulliseen pitämiseen. Tätä tehdään yhteistyössä FCS (Forest Stewardship Council) nimisen organisaation kanssa. Näiden lisäksi tekeillä on viitekehys kaikille Wazan jäsenille auttamaan heitä tukemaan Yhdistyneiden Kansakuntien kestävän kehityksen tavoitteita. (WAZA 2020b)

Myös tässä työssä aikaisemmin mainittu Yhdysvalloissa sijaitseva Aza on ottanut niin ikään asiakseen jäsenpuistojensa- ja akvaarioidensa kestävän kehityksen. He pitävät huolta, että kaikki heidän jäsenensä ovat suojelutyön asiantuntijoita, jotka varjelevat tarkasti luonnonvaroja, joita toiminnassaan tarvitsevat. Joka vuosi Aza:n jäsenet antavat tietoja kestävän kehityksen toiminnoistaan yhdistyksen vihreässä kyselyssä. He ilmoittavat tärkeästä henkilökunnasta, paikallisen ruoan hyödyntämisestä, kasvihuonekaasujen päästöistä ja ulkopuolisten osapuolien myöntämistä kestävän kehityksen sertifikaateista. Jäsenet toimittavat myös vuosittain dokumentteja seuraavista asioista: veden- ja energiankäytöstä, polttoaineista, jätteistä sekä kestävän kehityksen käytännöistä. Osa näistä raporteista on myös julkisesti luettavissa. Vuonna 2011 Aza aloitti jakamaan vihreitä palkintoja niille, jotka ovat tehneet merkittäviä muutoksia saadakseen toimintaansa ympäristölle ystävällisemmäksi. Palkinnon saaneet kestävän kehityksen toimintatavat ovat kaikille jäsenille luettavissa, jotta hekin voivat parantaa toimintaansa. Auttamassa puistoja saavuttamaan kestävän kehityksen tavoitteitaan ovat osaavat ammattilaiset ja Aza:n julkaisemat oppaat. (AZA 2020c)

Yhdistyksiä on lukuisia muitakin, esimerkiksi eurooppalainen Eaza, Kanadalainen Caza sekä Japanilainen Jaza, jotka ovat myös mukana lukuisissa toimenpiteissä ja suojeluohjelmissa eläinten ja ympäristön suojelemiseksi. Ohjelmien kohteet saattavat vaihdella, mutta periaatteet ja tavoitteet ovat yleensä samankaltaiset.

4.2 Eläinpuistot

Eläinpuistot ovat useimmille tutuin eläinmatkakohde ja tässäkin opinnäytetyössä isossa roolissa. Tämän otsikon alla esitellään eri eläinpuistoja ympäri maailman, jotka ovat ottaneet askeleita kestävän kehityksen hyväksi. Esimerkkejä on löytynyt Australiasta, Uudesta-Seelannista, Sveitsistä ja Yhdysvalloista. Kohteet esitellään yksitellen satunnaisessa järjestyksessä.

Australia Zoo on suuri eläinpuisto, joka ottaa eläinten hoidon ja ympäristöstä huolehtimisen hyvin vakavasti. He ovat ottaneet käyttöön monia toimintatapoja, joilla he yrittävät pienentää hiilijalanjälkeään. He minimoivat energiankäyttöään hyödyntämällä luonnollista valoa ja ilmankulkua aina kun mahdollista ja käyttämällä energiansäästölamppuja. Kierrätysastioita on asetettu ympäri puistoa kannustamaan tölkkien kierrätystä. He pyrkivät aina varmistamaan, että heidän käyttämänsä paperi on kierrätyspaperia, eikä ole peräisin aarniometsistä. Veden säästämiseksi on otettu käyttöön porakaivoja, patojen muodostamia lampia eläinten aitauksiin sekä ajastimella toimivia hanoja. Eläinpuiston käyttämien autojen ja bussien polttoainepäästöt korvataan täysin. Puistossa on otettu käyttöön biohajotus kahvikuppeja ja siivoustarvikkeita. Australia Zoo on kehittänyt myös Answer the call nimisen ohjelman yhteistyössä Fauna & Flora International organisaation kanssa, jossa vanhan matkapuhelimen kierrättämällä auttaa pelastamaan apinan elämän Keski-Afrikassa. (Australia Zoo 2020)

Wellington Zoo Uudessa-Seelannissa ilmoittaa olevansa maailman ensimmäinen carbonZero-sertifikaatin saanut eläinpuisto. (Wellington Zoo 2020) CarbonZero on yhtiö, joka auttaa organisaatioita, yrityksiä, hallituksia ja yksittäisiä henkilöitä mittaamaan, hallinnoimaan ja lievittämään vaikutustaan ympäristöön. He ohjaavat myös tukemaan projekteja, jotka suojelevat ympäristöä ja auttavat paikallisia yhteisöjä. (carbonZero 2020a) CarbonZero-sertifikaatin saa, kun osallistuu heidän ohjelmaansa. Se ohjaa osallistujia hiilineutraalin statuksen saavuttamiseen sellaisen järjestelmän puitteissa, joka ylläpitää korkeita standardeja ympäristön suojelemisessa. Sertifikaatti takaa, että ohjelmaa noudattavat pitävät kiinni tiukoista päästöjen mittausmetodeista. Sertifikaatti on symboli organisaation sitoumuksesta ympäristönmuutoksen minimoimiseen ja voi toimia näyttönä ympäristönsuojeluyrityksistä. (carbonZero 2020b)

Wellington Zoo on tehnyt paljon muutoksia toimintaansa sertifikaatin myötä. He ovat vähentäneet jätettään sekä energian ja veden kulutusta. He kompostoivat ja uudelleenkäyttävät rakennusmateriaaleja. He kierrättävät jätteensä, sadeveden, betonin ja puiston kaupoissa myytävät tuotteet. Näiden muutoksien lisäksi he istuttavat tuhansia puita. Hiilipäästöistä, joita he eivät voi kokonaan vähentää, he ostavat hiili krediittejä. Näitä krediittejä käytetään rahoittamaan metsien uudelleenkasvattamista Hinewai reservaatilla. Se on biodiversiteetin entisöintipaikka, joka sijaitsee Banksin niemimaalla. He ottavat ilmastonmuutoksen hyvin vakavasti ja ovat sitoutuneet Yhdistyneiden Kansakuntien tavoitteeseen 13, joka keskittyy ympäristönmuutoksen vastatoimiin. He kertovat kaikista toimistaan kävijöilleen ja kannustavat heitä tekemään ympäristöystävällisiä muutoksia elämiinsä. (Wellington Zoo 2020)

Basel Zoo Sveitsissä on mukana tukemassa kymmentä maailmanlaajuista suojeluprojektia, joiden tarkoitus on suojella ja ylläpitää luonnonvaraisia elinalueita. He ylläpitävät WAZA organisaation asettamia periaatteita ympäristönsuojeluun liittyen. Osa lipputuloista menee puiston tukemien projektien rahoittamiseen. (Basel Zoo 2020)

Woodland Park Zoo Yhdysvalloissa on kirjoittanut sivuilleen huomattavan paljon projekteistaan kestävän kehityksen parissa. Vuonna 2001 he perustivat vihreän tiimin, joka koostuu työntekijöistä, joilla on moninaisia koulutustaustoja ja osaamisaloja. Tiimin alkuperäinen tehtävä oli keskittyä veden ja energian säästämiseen, mutta tiimi on sittemmin laajentanut toimintaansa auttamaan jokaista puiston osastoa kestävässä kehityksessä. Puisto on saanut myös muutaman palkinnon ja maininnan työstään kestävän kehityksen parissa. (Woodland Park Zoo 2020) Woodland Park ilmoittaa olevansa sitoutunut kestäväan kehitykseen ja etsii jatkuvasti uusia mahdollisuuksia ylittää olemassa olevia rajoja. 80 % puiston jätteistä on tehokkaasti kierrätetty, eikä päädy kaatopaikoille. Heidän tavoitteensa on nostaa luku 90 %:iin vuoteen 2022 mennessä. Vuonna 2019 Woodland Park järjesti koko eläinpuiston kattavan jätetarkistuksen varmistukseksi, kuinka hyvin jätteet oikeasti lajitellaan. Eläinpuisto vastaanottaa yli 1,3 miljoonaa vierailijaa vuosittain ja jätteiden määrä on siksi suuri. He kannustavat vierailijoitaan kierrätykseen ja kompostointiin. Tarkastuksen perusteella 71 % eläinpuiston jätteestä oli lajiteltu oikein. Puistossa työskentelevä Green Team aikoo panostaa entistä enemmän vierailijoiden ja henkilökunnan koulutukseen lajittelusta, jotta oikein lajiteltujen jätteiden määrä saataisiin nousuun. (Sawyer 2020) Kierrätys on niin suuressa osassa, että jopa puiston kierrätysastiat on tehty kierrätetyistä maitokannuista. (Segal 2019c)

Woodland Park kiinnittää paljon huomiota myös eläintensä ruokkimiseen ja siihen, miten koko prosessi kuormittaa vähiten ympäristöä. Ensimmäinen askel kestäväan ruokintaketjuun on tarkka valikointi siitä, mistä eläinten ruoka tulee. Woodland Park käyttää mahdollisimman paljon pieniä ja paikallisia yrityksiä. Paikallisen ruoan ostaminen vähentää ruoan kuljetuksesta syntyviä saasteita. Paikalliset yritykset ovat myös arvokas apu ruoan saamisessa oikeana ajankohtana. Kun vihannekset kasvattaa niille luonnollisena sesonkina, niitä ei tarvitse kuljettaa pitkien matkojen takaa, eikä kasvatukseen tarvita sähköä käyttäviä kasvihuoneita. Yhteistyö paikallisten kasvattajien kanssa on hyödyllistä myös siten, että se auttaa vähentämään vihannesten kasvatuksessa käytettävien tuholaismyrkkujen ja keinotekoisien lannoitteiden pääsemistä luontoon. Eläinpuistoille myyminen vähentää lisäksi omalta osaltaan hävikkiä. Eläimet nauttivat monista kasvin osista, joita ihmiset eivät tavallisesti syö, kuten juurista ja lehdistä, joten farmien ei tarvitse heittää näitä osia pois. Orgaaninen jäte eläinpuistosta, kuten eläinten syömättä jättäneet osat ja puutarhoista karstut kasvit, menevät kompostoitavaksi ja siitä lannoittamaan paikallisten maatilojen istutuksia. Eläinten ruokinnasta vastuussa olevat työntekijät koettavat olla heittävä mitään

hukkaan. Joistakin kasveista ja hedelmistä, jotka ovat alkaneet vanheta, tehdään jäädyttämällä herkkuja, joita eläimille voi antaa kuumina kesäpäivinä. Petoeläinten tarvitsema liha hankitaan myös paikallisilta tuottajilta aina kun mahdollista. Jokainen mahdollinen osa eläimestä hyödynnetään ja osa pidetään pakkasessa hävikin minimoimiseksi. Rakennus, jossa ruoka käsitellään ja pakastetaan, toimii suurelta osin aurinkovoimalla: 75 % energiasta saadaan aurinkopaneeleista. Eläintenhoitajilta saadaan yksityiskohtaukset kuvaukset siitä, mitä kukin eläinlaji tarvitsee, jotta mitään ei tarvitse heittää hukkaan. Eläinpuiston sisällä ruokintaprosessiin liittyvät pakkaukset ovat uudelleenkäytettäviä, jotta niistä ei synnyisi turhaa jätettä. Pakkaukset, joissa ruoka saapuu eläinpuistoon, kierrätetään mahdollisuuksien mukaan ja osa otetaan käyttöön eläinpuiston toimintaan. (Segal 2019a)

Woodland Parkissa työskentelee erikseen tiimi, jonka vastuulla on ylläpitää ja korjata eläinten asumuksia. Tiimin tavoitteena on uudelleen käyttää materiaaleja niin paljon kuin mahdollista ympäristön ja rahan säästämiseksi. He käyttävät paljon puuta, joka on saatu luonnollisista lähteistä kuten kaatuneista puista. Puuainekset lisätään eläinten koteihin tuomaan luonnollisia tuoksujia ja elementtejä. Kokonaisuudesta kaatuneesta puusta voidaan tehdä esimerkiksi rampeja, joiden avulla vanhemmat eläimet voivat liikkua helpommin ympäriinsä. Isommista puista puiston tiimi saa aikaan myös esimerkiksi penkkejä ja pöytiä puiston tarpeisiin. Puu ei ole läheskään ainoa materiaali, jota Woodland Park etsii uudelleen käytettäväksi. Kaatuneista liikennemerkeistä ja jollakin tavalla vaurioituneista rakennuksista saa muovia ja metallia. Pienikin palanen voi olla säästämisen arvoinen. Materiaalit otetaan talteen ja muokataan sopimaan puiston tarpeisiin. Materiaalien kierrättäminen tällä tavalla säästää ympäristöä ja on usein nopeampaa ja halvempaa, kuin uusien materiaalien tilaaminen. Woodland Park ei kierrätä pelkästään omia vanhoja materiaalejaan. He saavat esimerkiksi vanhoja paloletkuja paikalliselta paloseimalta, joista muovataan köynnöksiä eläinten asuinpaikkoihin. Materiaalit, joita ei kyetä käyttämään eläinpuistossa, annetaan yrityksille, jotka myyvät ne jälleen eteenpäin käytettäväksi esimerkiksi rakennusprojekteissa. (Segal 2019b)

Woodland Park on tietoinen siitä, kuinka paljon ongelmia eläinten jätteet voivat synnyttää ympäristölle. Sen takia he ovat panostaneet kompostointiin. Vuonna 2019 he avasivat uuden ja parannellun kompostilaitoksen. Parannuksiin kuuluu esimerkiksi suuret betonisäiliöt, joihin mahtuu enemmän eläinten jätettä pienempään tilaan kuin ennen. Automaattiset ilmanvaihto- ja lämmönsäätelyjärjestelmät ovat lyhentäneet kompostointiprosessia kuudesta kuukaudesta vain kuuteenkymmeneen päivään. Eläinpuisto panostaa myös monipuolistaakseen jätteen käsittelyyn. Ennen kompostointiin vain ei-kädellisten kasvinsyöjien kuten seeprojen, sarvikuonojen, virtahepojen ja gasellien aiheuttamat jätteet. Vuoden 2019 elokuussa Woodland Park oli aikeissa pian lisätä mukaan kädellisiä ja lihansyöjiä, kuten gorilloita ja tiikereitä. Yhteensä 26:n eläinlajin ja yli 100:n yksittäisen eläimen jätteet

lisätään kompostoitavaksi. Jätettä syntyy muutoksen myötä lisää 30 prosenttia. Huolehdittavana on jätteestä syntyvät hajuhaitat sekä mahdolliset hiili- ja typpipäästöt. On myös tärkeää huolehtia, että kaikki jätteestä syntyvä komposti on turvallista levittää puutarhoihin. Woodland Park eläinpuiston tuottama komposti on ollut suosittua puutarhurien keskuudessa jo vuosia. Kompostin tuottaminen ja myyminen puutarhureille säästää eläinpuistolta vuosittain noin 75 000 dollaria hävityskuluissa. Woodland Parkin tuottama komposti on suosittua koska se on hyväksi maaperälle ja auttaa tuottamaan hyödyllisiä bakteereja ja orgaanista ainetta. Eläinpuiston saamat tuotot myynnistä menevät eläinten hoitokuluihin ja suojeluprojekteihin. (Brodeur 2019)

Woodland Park on yritetty rakentaa mahdollisimman ekologisesti. Rakennuksissa käytetty puu on ympäristöystävällisistä lähteistä. Rakennusten isot ikkunat, myös katossa, auttavat luonnollisen valon hyödyntämisessä ja energiansäästöissä. Vieraiden huvituksena eläinpuiston alueella toimii aurinkovoimalla pyörivä karuselli. Karusellin tarkoituksena on näyttää ihmisille, että karuselli toimii keräämänsä aurinkovoiman avulla jopa pilvisinä päivinä. Kulkukäytävät ovat aavistuksen viistot, jotta ne keräisivät mahdollisimman paljon sadetta hitaalla tahdilla maanalaiseen tankkiin. Sadeveden rauhallinen kertyminen edistää viemärijärjestelmän toimintaa ja estää ylivuotamista. Suuri osa sadevedestä kierrätetään puiston käyttöön esimerkiksi pingviinien altaisiin. Vedenkierrätyksen ansiosta pingviiniallas ei ole tarvinnut uutta täyttöä kymmeneen vuoteen. Eläinpuiston kulkukäytävillä on toinenkin erikoisominaisuus. Sadeveden mukana kulkeutuu usein roskaa, joka ajautuu ensin viemärijärjestelmään ja sieltä paikallisiin vesiväyliin. Tämän takia Woodland Parkin kulkukäytävät ovat läpäiseviä. Sadevesi vuotaa läpi, jossa maaperä suodattaa vedestä pois ylimääräisen aineksen. Eläinpuiston alueella kasvaa myös monia puita tuottamaan happea ja suojaamaan eläimiä sekä vierailijoita. Puiden määrä on kasvanut 400 %:ia vuoden 1950 jälkeen. (Segal 2019c)

Vuonna 2006 yksi heidän rakennuksistaan sai ensimmäisenä Yhdysvaltojen eläinpuistoista LEED Gold – sertifikaatin. (Segal 2019c) LEED tulee englanninkielien sanoista Leadership in Energy and Environmental Design. Se on maailmanlaajuisesti käytetty ekologisen rakentamisen luokitusjärjestelmä. Se on mahdollinen kaikille rakennustypeille ja tarjoaa rungon ympäristöystävällisiin, käytännöllisiin ja kuluja säästäviin ekologisiin rakennuksiin. Se on tunnistettava symboli kestävästä kehityksestä rakentamisessa. LEED lupaa paljon hyötyjä kuten pienempiä kustannuksia, terveysvaikutuksia rakennuksen asukkaille ja työntekijöille sekä etuja ympäristölle. Ympäristöetuihin kuuluvat mm. energiansäästö ja pienemmät hiilipäästöt. USGBC, yhtiö LEED – sertifikaatin takana, investoi vuosittain yli 30 miljoonaa LEED – järjestelmän ylläpitoon ja parantamiseen. LEED demonstroi, että rakennus vastaa tiettyjä standardeja ja toimii odotusten mukaisesti. Vastaavanlaista sertifikaattia ei heidän mukaansa vielä ole. (USGBC 2020)

Woodland Parkin LEED – sertifikaatin saaneen rakennuksen tunnistettavin piirre on sen kasvein päällystetty katto. Kasvit ovat luonnollisia alueelle. Ne imevät itseensä sadevettä ja hiiltä ja voivat auttaa myös eläimiä. (Segal 2019c)

Vähentääkseen muovipullojen käyttöä eläinpuiston sisällä, Woodland Park on asentanut vesipullon täyttöön tarkoitettuja pisteitä ympäri puistoa. (Segal 2019c) Eläinpuisto itse on lopettanut kokonaan muovisten juomapullojen myynnin. Peruste tälle päätökselle on muovipullojen valmistuksen tuottamat rasisitteet ja muovista syntyvä jäte. Muovia voidaan kierrättää, mutta suuri osa muovipulloista ei päädy kierrätykseen. Pullot päätyvät kaatopaikoille tai pahimmassa tapauksessa luontoon ja maailman meriin. Helpottaakseen omalta osaltaan tätä ongelmaa, Woodland Park on päättänyt sen sijaan hyödyntää vesipisteidensä avulla Seattlen alueella olevan puhtaan juomaveden lähteen. Jos vierailija ei ole omia juomapulloja, eläinpuiston myymälässä on niitä tarjolla laaja valikoima. Myös myyntiautomaateista ovat kaikki pullot poistuneet. Niiden sijaan myynnissä on alumiinitölkkejä, koska alumiini on helppo ja nopea materiaali kierrättää. (Brown 2018)

Eläinpuiston sisällä käytettävät ajoneuvot ovat kaikki sähkövoimalla toimivia. Tämä vähentää fossiilipolttoaineiden käyttöä ja tekee puistosta hiljaisemmän ja terveellisemmän niin eläimille kuin vierailijoille ja työntekijöillekin. Woodland Park haluaa kannustaa myös kävijöitään vastuullisempaan liikkumiseen. Parkkipaikalla on sähköautojen latauspaikkoja, joissa auton pysäköiminen on ilmaista niin kauan, kuin auto on latauksessa. Pyöräilijät ja julkista liikennettä käyttävät saavat lipputiskillä pienen alennuksen pyöräilykypärää tai bussikorttia näyttämällä. Eläinpuiston työntekijät yrittävät tehdä myös työmatkansa vastuullisesti käyttämällä julkista liikennettä, kävelemällä ja matkustamalla samalla autolla, kun mahdollista. (Segal 2019c)

Woodland Parkilla on myös samankaltainen projekti kuin Australia Zoo eläinpuistolla, joka keskittyy vanhojen matkapuhelimien kierrätykseen apinoiden pelastamiseksi. Projekti perustuu koltaanin keräämiseen matkapuhelimista ja muista pienistä elektronisista laitteista. Koltaania saadaan eniten Kongon Demokraattisesta Tasavallasta ja usein koltaanikaivaukset tapahtuvat gorilloiden elinalueilla. Monet gorillat kuolevat ja niiden elinalueita tuhoutuu. Koltaania käyttävien laitteiden kierrätys vähentää kaivauksien tarvetta ja voi auttaa pelastamaan gorilloja ja niiden elinalueita. (Woodland Park 2020b)

Kaiken tämän lisäksi Woodland Park on kirjoittanut sivuilleen ohjeita, miten ihmiset voivat auttaa jokapäiväisessä elämässään suojelemaan ympäristöä ja eläimiä. Heidän ensimmäinen neuvonsa on keskittyä vastuulliseen ostamiseen. Ostaessa on hyvä kiinnittää huomiota tuotteisiin, jotka vähentävät ympäristörasitusta tai toimivat ekologisina vaihtoehtoina muille tuotteille. He antavat vinkkejä muun muassa vastuulliseen kahviin, kalaruokiin

ja palmuöljyyn. He neuvovat kaikkia ostamaan pieniltä ja paikallisilta yrityksiltä aina kun mahdollista. Sivulta löytyy myös neuvoja oman pihan hoitoon. Ruoka, vesi ja suoja ovat kolme asiaa, joita elävät olennot tarvitsevat. Pihojen hoidossa olisi hyvä välttää tai edes vähentää kemikaaleja. Niiden poissaolo pitää kasvit terveenä ja auttaa myös ympäristöä. Jos mahdollista, on hyvä istuttaa kasveja, jotka toimivat ruokana ja suojana paikallisille hyönteisille ja eläimille. Heidän sivuiltaan löytyy myös linkkejä, joiden kautta pääsee tutustumaan erilaisiin suojeluprojekteja. (Woodland Park Zoo 2020c)

Maailmassa on tuhansia eläinpuistoja, joten luonnollisesti tämän opinnäytetyön esimerkit ovat rajallisia. Olemassa voi olla lukuisiakin muita kestävän kehityksen toimintatapoja eläinpuistoissa, joita ei ole esitelty tässä opinnäytetyössä.

4.3 Akvaariot

Eläinpuistojen tapaan monet akvaariot ovat alkaneet kiinnittää huomiota kestävään kehitykseen ja pyrkineet lisäämään toimintaansa kestäviä toimintatapoja. Kuten voi odottaa, monet akvaariot ovat mukana meriä suojelevissa projekteissa ja keskittävät miltei kaiken ulkoisen suojelutoimintansa maailman meriin. Alla esitellään akvaarioiden toimia ja esimerkkejä ympäri maailman. Esimerkit ovat Yhdysvalloista, Englannista, Norjasta, Tanskasta, Dubaista ja Etelä-Afrikasta.

North Carolina akvaario Yhdysvaltojen Roanokessa sai vuonna 2019 sertifikaatin siitä, että he ovat vihreä matkakohde. Sertifikaatti takaa sen, että kohde on saavuttanut tavoitteet liittyen energiankäyttöön, jätteenhuoltoon ja kohteen vaikutuksiin ympäristölle. Sen on antanut Pohjois-Carolinan luonnon varojen suojeluun keskittynyt järjestö. Sertifikaatti liittyy heidän vihreän matkailun ohjelmaansa. North Carolina akvaario sai arvioinnissaan korkeimman tason, jonka Green Travel ohjelma voi antaa. Heidän kestäviä toimintatapojaan ovat muun muassa paikan päällä tapahtuva kierrätys työntekijöiden ja vieraiden toimesta, veden—ja energiankäytön valvonta, LED-valot sekä ajastimet, kierrätysmateriaalien käyttö akvaarioissa, paikalla tapahtuva kompostointi ja puutarha pölyttäjille. Akvaariolla on töissä vihreä tiimi, joka pyrkii pitämään yllä kestävästä kehityksestä akvaarion toiminnassa. Aikaisemmin he ovat alkaneet esimerkiksi kierrättää tupakantumppeja, vähentää paperinkäyttöä ja lahjoittaa tarpeettomia esineitä uudelleenmyytäväksi. (North Carolina Aquarium 2019)

Bergen akvaario Norjassa kirjoittaa sivuillaan yhdestä suurimmasta meriä uhkaavasta vaarasta: muovijätteestä. Meriin päätyvä muovijäte on hyvin vaarallista mereneläville, aiheuttaen vahinkoa muun muassa silloin, kun kalat ja muut merestä ravintonsa saavat eläimet syövät muovia. Vuonna 2016 Bergen akvaario aloitti kertomaan vierailijoilleen siitä,

kuinka paha tilanne on. He esimerkiksi täyttivät koko akvaarionsa muovijätteellä ja antoivat lapsille tehtäväksi rakentaa pienen kaupungin rannoilta löytämästään muovista, avatakseen ihmisten silmiä. (Bergen Akvariet 2020) Akvaarion työntekijät haluavat kannustaa ihmisiä tekemään muutoksia elämäänsä ja näkemään, kuinka suuri rooli jokaisella yksilöllä voi olla muovijätteen vähentämiseksi.

Dubain akvaario ja vedenalainen eläintarha on koontanut erityisen tiimin työntekijöitä, jotka keskittyvät suojelutyöhön. Heillä on meneillään monta projektia, osa akvaarion sisällä ja osa sen ulkopuolella. Akvaarion sisällä on koko toiminnan sisältävä metallin, muovin, paperin ja pahvin lajittelu. Muovipussit on poistettu akvaarion myymälästä ja ne on korvattu uudelleenkäytettävillä vaihtoehdoilla. Myymälässä on lisäksi tarjolla laaja valikoima ympäristöystävällisiä tuotteita, joiden ostaminen tukee hyväntekeväisyysprojekteja, suojelutyötä ja opetusta ympäri maailman. Vuosittain tiimi osallistuu ranta-, aavikko- ja sukellussiivousprojekteihin. Työntekijät ovat omaksuneet ja kannustavat muitakin kestäviin tekoihin jokapäiväisessä elämässä, kuten valojen sammuttamiseen ja julkisen liikenteen käyttämiseen. Lisäksi suojelutiimin jäsenet kuuluvat kansainväliseen vapaaehtoisten järjestöön, joka valvoo koralliriuttojen hyvinvointia kymmenissä maissa. (Dubai Aquarium & Underwater Zoo 2020)

Shedd Aquarium Yhdysvaltojen Chicagossa on aktiivinen monissa projekteissa. He kannustavat muun muassa haiden suojeluun, koska ne ovat hyvin tärkeä osa merien ekosysteemiä. Heidän nettisivuillaan on lukuisia videoita, joiden kautta vierailija pääsee uimaan haiden kanssa ja tutustumaan niihin. Akvaarion ulkopuolella työskentelevät tiedemiehet tekevät tutkimusta Karibiassa selvittääkseen, miten haita voidaan parhaiten suojella. Akvaarion sisällä opetetaan asioista vierailijoita ja lapsia. Lisäksi vierailijoita kannustetaan allekirjoittamaan haiden elinalueita suojelevia vetoamuksia, tekemään lahjoituksia ja ostamaan tuotteita, joiden tuotoista osa menee haiden suojeluun. (Shedd Aquarium 2020a)

Shedd Aquarium kannustaa ihmisiä kiinnittämään huomiota syömäänsä kalaruokaan. Monet ihmiset ympäri maailman saavat ruokansa ja elantonsa merestä. Tärkeää olisi suojella mereneläviä liikakalastukselta ja varmistaa, että meressä riittää elämää myös tulevaisuudessa. Siksi Shedd Aquarium haluaa tukea kestäviä kalastusyrityksiä. Tiedemiestensä keräämän tiedon ansiosta he voivat suositella kalastajille parhaita tapoja pitää toimintansa kestäväenä. Sen lisäksi kalastajia suositellaan tekemään yhteistyötä akvaarion suojelukumppanien kanssa kehittääkseen toimintatapoja, jotka auttavat heikentyneitä kalakantoja elpymään. Kotiyhteisössään akvaarion toimet ovat liittyneet sellaisten ravintoloiden kanssa yhteistyön tekemiseen, jotka kannattavat kestävää kalastusta. He neuvovat mielel-

lään vierailijoilleen, miten varmistaa, että he syövät kestäväää kalastusta tukevaa kalaruokaa jokapäiväisessä elämässään. Se on helpoin tapa vaikuttaa positiivisesti kalakantojen tilanteeseen. (Shedd Aquarium 2020b)

Kuten monet muut akvaariot, myös Shedd Aquarium varoittaa muovijätteen vaarasta maailman vesistöille. Hyvin pieni määrä ihmisten poisheittävästä muovista päätyy kierrätykseen. Sen sijaan suuri osa päätyy vesistöihin, joissa se aiheuttaa tuhoa eläimille. Muovia valmistetaan myös liian paljon kertakäyttötarkoituksiin. Akvaarion nettisivuilla on ohjeita kaikille kävijöille siihen, miten he voivat auttaa vähentämään muovijätettä. Ensimmäinen askel on tiedostaa ongelma ja oppia siitä lisää. Myös arjen pienet teot voivat auttaa. On hyvä kieltäytyä kertakäyttöisistä muoviesineistä, kuten muovisista juomapulloista. Aina kun mahdollista, tulisi käyttää uudelleenkäytettäviä vaihtoehtoja. Asiasta tulisi puhua eri yhteisöissä ja se olisi tuotava myös valtaapitävien tietoon, jotta muutoksia voisi tapahtua. Sen lisäksi jokainen voi auttaa pitämällä puhtaana kotiyhteisönsä vesistöjä. Chicagossa asuville akvaario tarjoaa siivouspäiviä, joihin jokainen voi osallistua. He ovat myös aktiivisesti mukana kampanjoimassa Chicagon alueen säädöksistä, jotka auttaisivat vesistöjä. (Shedd Aquarium 2020c)

Den Blå Planet on Tanskan kansallinen akvaario. He ovat omaksuneet toimintatapoja ja periaatteita, jotka auttavat vähentämään heidän vaikutustaan ympäristöön. Den Blå Planet tekee töitä vähentääkseen luonnonvarojen käyttöään sekä päästöjään mahdollisimman paljon. He pyrkivät noudattamaan Euroopan komission ohjeita ympäristöystävällisestä johtamisesta varmistaakseen, että heidän toimensa ovat johdonmukaisia. He ovat sitoutuneet vihreään ostamiseen ja pyrkivät korvaamaan kaikki mahdolliset tuotteet ympäristöystävällisillä vaihtoehdoilla. Akvaarion toiminnassa pyritään hyödyntämään ympärillä olevia luonnonvaroja. He keräävät esimerkiksi sadevettä kalojen tankkien ja jäähdytysjärjestelmän käyttöön. Den Blå Planet pykii herättämään keskustelua ympäristöasioista niin työntekijöiden kuin vierailijoidenkin keskuudessa. Vuonna 2017 akvaarion tavoitteisiin kuului sähkönkulutuksen vähentäminen, Juutinrauma-salmen hyödyntäminen veden saannissa, suolan käytön ja siitä aiheutuvien kuljetusten vähentäminen sekä biopolttoaineilla tuotetun energian käyttäminen lämmitykseen. (Den Blå Planet 2017)

Monien muiden akvaarioiden tapaan, myös Den Blå Planet on sitoutunut toimiin merien pelastamiseksi muovijätteeltä. He tekivät yhteistyötä muun muassa Plastic Change nimisen organisaation kanssa tuodakseen meriä uhkaavan muoviongelman paremmin ihmisten tietoon.

Texas State Aquarium Yhdysvalloissa aloitti kestävän kehityksen ohjelmansa ensimmäisen kerran vuonna 2009. Projektiin kuului monenlaisia toimia. Energiaa yritetään akvaariossa säästää muun muassa automaattisesti syttyvillä ja sammuvilla lamputilla, siirtymisellä LED-lamppuihin, aurinkoenergian käytöllä kun mahdollista ja käyttämällä sähköllä käyviä golfautoja akvaarion tarpeisiin. (Texas State Aquarium 2020)

Akvaariossa kierrätetään paperi, pahvi ja muovi. Tiloihin on asetettu kierrätysastioita innostamaan myös vierailijoita kierrättämään. Kertakäyttömuovin käyttöä on vähennetty huomattavasti akvaarion alueella. Lisäksi julkisiin vessoihin on asennettu automaattiset hanat vähentämään veden kulutusta. (Texas State Aquarium 2020)

The Deep on Englannissa sijaitseva hyväntekeväisyysakvaario, jonka tavoite on saavuttaa syvempi ymmärrys maailman meristä ja joista. Siksi he ovat sitoutuneet myös moniin vihreisiin toimintatapoihin. Heillä on olemassa kirjoitettu ympäristöllinen käytäntö. Heidän tavoitteinaan on toimia tavalla, joka on ympäristölle parhaaksi ja jatkuvasti mahdollisuuksien mukaan parantaa toimintatapojaan. He lupautuvat paneutumaan myös tulevaisuuden toimissaan kestäväan kehitykseen. Kaikissa mahdollisissa tapauksissa, The Deep lupautuu kierrättämään ja käyttämään ympäristöystävällisistä lähteistä saatuja materiaaleja kaikissa toimissaan. Vierailijoita on tarkoitus opettaa akvaarion tutkimista asioista ja tietoa jaetaan myös muiden osapuolien kesken. (The Deep 2020a)

Päästäkseen ympäristöllisen käytäntönsä asettamiin tavoitteisiin, The Deep on ottanut käyttöön seuraavia toimintatapoja. He ostavat energiansa ympäristöystävällisestä lähteestä ja osa käytetystä energiasta on aurinkovoimaa. Joka vuosi tehdään myös tarkistus, jossa varmistetaan, että energiansäästäminen on niin tehokasta kuin mahdollista. Koko rakennuksessa käytetään LED-valoja. Akvaariolla on oma kierrätysohjelmansa. Paperi, pahvi, muovi, lasi, metalli, paristot, vihreä jäte, sähkölaitteet ja lamput kierrätetään. Paikalla on myös komposti. Akvaarion käytössä on sähköllä käyvä auto ja parkkipaikalla on mahdollisuus ladata sähköautoja. Akvaarion toiminnassa käytetään paikallisesti tuotettua ruokaa ja orgaanisia reilun kaupan tuotteita aina kun mahdollista. Kaikki kalaruoka on kestävästä lähteestä. Akvaarion kaupassa myytävät tuotteet ovat ympäristöystävällisiä. (The Deep 2020b)

Two Oceans akvaario Etelä-Afrikassa tekee myös töitä suojellakseen maailman meriä. Heillä on omat tavoitteensa liittyen ympäristönsuojeluun ja kestäväan kehitykseen. Heidän tavoitteenaan on muun muassa inspiroida ihmisiä ajattelemaan uusin tavoin suhdettaan maailman meriin ja sitä, miten he voivat niitä suojella. He pyrkivät aktiivisesti vähentämään omaa vaikutustaan ympäristöön ja suojelemaan merissä eläviä eläinlajeja. (Two Oceans 2020)

Vuonna 2019 akvaario voitti kultaisen palkinnon parhaan vastuullisen matkakohteen kategoriassa Etelä-Afrikan vastuullisen turismin palkintojen jaossa. Sen lisäksi vuonna 2017 akvaario saavutti timanttistatuksen Heritage-ohjelmassa. (Two Oceans 2020). Heritage on ympäristöön liittyvä luokitusjärjestelmä, joka luotiin Etelä-Afrikan turismiteollisuutta varten. Se luo sertifikaatteja eri tasoissa kertomaan kunkin yrityksen tilanteesta kestävässä kehityksessä ja ympäristöystävällisyydessä. Heidän standardinsa perustuvat kansainvälisesti hyväksytyihin kestävä kehityksen ratkaisuihin liiketoiminnassa. He palvelevat jokaista turismin eri osa-aluetta Etelä-Afrikan alueella. (Heritage 2020)

Kuten eläinpuistojenkin tapauksessa, on olemassa monia akvaarioita ja esimerkkejä kestävästä kehityksestä, joita ei löydy tästä opinnäytetyöstä. Kuitenkin voi olettaa, että kestävä kehityksen tavoitteet suurimmalla osalla akvaarioista liittyvät merien suojeeluun.

4.4 Safarit

Safareita löytyy monesta maasta, erityisesti Etelä-Afrikasta. Safari on eläinmatkakohde, jossa vierailija pääsee ihailemaan eläimiä yleensä niiden luonnollisessa elinympäristössä oppaan kanssa. Monet safarielämykset eivät ole yksittäisiä yhtiöitä, vaan kuuluvat jonkin matkanjärjestäjän ohjelmistoon. Usein samalla matkanjärjestäjällä on safarikokemuksia monissa eri maissa. Alla esiteltävät esimerkit ovat myös matkanjärjestäjiä, jotka tarjoavat safarielämyksiä monissa eri kohteissa.

Aardvark safari on yhtiö, joka tarjoaa safarimatkoja moneen maahan Afrikassa, kuten Etiopiaan, Kongoon ja Keniaan. He pyrkivät olemaan kestävä matkantarjoaja, joka ottaa huomioon matkakohteidensa luonnon ja asukkaat. Heidän toimintansa on suunniteltu tuomaan mahdollisimman paljon hyötyä kunkin kohteen väestölle. Afrikassa tehtävä työ tehdään yhteistyössä paikallisten kanssa pienissä leireissä, jossa yhteisölle tarjotaan hyötyjä työllistymisen ja paikallisten koulujen, sairaaloiden sekä muiden projektien tukemisella. Koko ajan pyritään suojelemaan kohteen luontoa ja eläimiä matkustamisen aiheuttamilta rasituksilta. (Aardvark 2020)

Englannissa ja Skotlannissa sijaitsevilla toimistoilla Aardvarkin työntekijät pyrkivät olemaan vastuullisia muun muassa kierrättämisen avulla. He pyrkivät johtamaan toimistojaan ympäristöystävällisesti. Vastuullinen turismi on aiheena jokaisessa tapaamisessa, jotta se pysyy ajankohtaisena. Asiakkaita kehoitetaan matkustamaan vastuullisesti ja he saavat siihen myös neuvoja. (Aardvark 2020)

Red Savannah on matkanjärjestäjä, joka koostuu pienestä tiimistä ammattilaisia. He tarjoavat monenlaisia matkoja ympäri maapalloa, mukaan lukien safarielämyksen Ruandassa. Red Savannahin väki on tietoinen matkailun aiheuttamista rasituksista ympäristölle. He pyrkivät taistelemaan näitä rasituksia vastaan käyttämällä ympäristölle parempia

matkailun malleja ja toimimalla yhteistyössä vain sellaisten kumppanien kanssa, jotka ottavat ympäristönsuojelun vakavasti. Päättyessään yhteistyökumppaneista, he tarkistavat millaisia sitoumuksia nämä ovat tehneet edistääkseen kestäväää kehitystä ja ympäristönsuojelua. He huomauttavat, että joissakin tapauksissa vastuullinen turismi suojelee alueita teollisuudelta ja tuholta. Turismi on myös työllistäjä miljoonille ihmisille maailmassa, mukaan lukien yhteisöt turismikohteissa. (Red Savannah 2020)

Red Savannah on sitoutunut moniin toimiin tehdäkseen muutoksia parempaan. Asiakkaan maksamasta matkan hinnasta osa menee Rainforest Trust nimiselle järjestölle lahjoituksena hyvittämään lennoista aiheutuvia saasteita. Lahjoituksia tehdään myös työntekijöiden matkoista. (Red Savannah 2020) Rainforest Trust on voittoa tavoittelematon järjestö, jonka tavoitteena on ostaa ja suojella uhan alla olevia sademetsiä ja niiden eläimiä. He toimivat yhteistyössä monien kumppanien kanssa ja muokkaavat sademetsistä suojelualueita, jotta ne olisivat turvassa tuhoamiselta esimerkiksi laidunmaiden tieltä. (Rainforest Trust 2020)

Muovin käyttöä on vähennetty kieltämällä yksittäiset muovipakkaukset toimistosta ja tarvittaessa käytetään kierrätettyä muovia. Toimiston tarpeisiin käytetään kierrätyspaperia, mutta paperia on myös yritetty vähentää siirtämällä asiakkaiden dokumentteja verkkoon puhelinsovelluksen avulla. Monien muiden tapaan he tarjoavat myös puhdasta vettä vesipisteestä vähentääkseen muovisia juomapulloja. (Red Savannah 2020)

Steppes Travel on matkanjärjestäjä, joka tarjoaa safareja ympäri maailmaa. Niitä on monissa Afrikan maissa kuten Sambiassa, Keniassa ja Namibiassa. Sen lisäksi heillä on safareja Aasian alueella esimerkiksi Intiassa, Sri Lankassa ja Borneossa. Safareja löytyy myös Latinalaisesta Amerikasta muun muassa Costa Ricasta. Safareita järjestävät kokee neet ammattilaiset ja oppaat ovat usein paikallisia, jotka tuntevat alueen kasvit ja eläimet parhaiten. (SteppesTravel 2020a)

Yrityksellä on rahasto, jota he kutsuvat nimellä Steppes Fund for Change. Se sisältää monia aloitteita, joiden tarkoitus on edistää kestäväää kehitystä matkailualalla. Yritys kanavoii varoja yhteisöille, suojeluyhdistyksille ja voittoa tuottamattomille järjestöille. Rahoja käytetään seuraavien hankkeiden edistämiseen: tilaisuuksien kehittämiseen naisille ympäri maailman, koulutuksen tarjoamiseen lapsille sekä villinä elävien eläinten ja luonnon suojelemiseen. (SteppesTravel 2020b)

Ilmastonmuutoksen sanotaan olevan yksi suurimmista maailmaa uhkaavista vaaroista. Matkailualaa kritisoidaan usein saastuttamisesta, varsinkin lentämisen takia. Erilaisia tapoja hyvittää lentämisestä aiheutuvia saasteita on olemassa, mutta moni matkustaja ei ota askeleita hyvittääkseen omien lentojensa saasteita. (SteppesTravel 2020b) Steppes hyväksyy sen, että hiilidioksidipäästöjä on vähennettävä rajusti, jotta maailman lämpötila ei

nousisi enää. Yritys on ottanut asiakseen vähentää omaa hiilijalanjälkeään puolella vuoteen 2025 mennessä. He ovat valmiita ilmoittamaan julkisesti suunnitelmien etenemisestä. Yrityksen tarjoamia tuotteita tullaan muokkaamaan tarpeen mukaan, jotta niiden hiilijalanjälki pienenee. Steppes toivoo voivansa inspiroida muita toimijoita matkailualalla toimimaan myös ympäristöä hyödyttävällä tavalla. (Wateridge 2020) Tällä hetkellä Steppes tiimin lentojen hiilidioksidipäästöt hyvitetään täysin yhteistyössä World Land Trust – järjestön kanssa. (SteppesTravel 2020b) World Land Trust on samantapainen järjestö, kuin Rainforest Trust. He muokkaavat samalla tavalla uhan alla olevista alueista suojeltuja puistoja pelastaakseen metsiä ja suojellakseen kaikkia niiden asukkeja.

25 puntaa asiakkaan ostaman matkan hinnasta siirretään rahastoon, josta se käytetään tukemaan naisia auttavia sekä luontoa suojelevia ohjelmia. Toiset 25 puntaa siirretään projektiin, jonka tarkoituksena on istuttaa puita Englannissa. (SteppesTravel 2020b)

Safareita voidaan tietyssä mielessä pitää eettisempänä ja ympäristöystävällisempänä vaihtoehtona kuin eläinpuistoa, sillä safareilla eläimet elävät yleensä vapaana laajalla alueella. Alueet ovat myös suurimmaksi osaksi eläinten omia luontaisia elinalueita. Sen sijaan, että eläimet olisi tuotu ihmisten luokse, ihmiset matkustavat eläinten luokse. Safari ei kuitenkaan ole kaikille mahdollinen vaihtoehto. Kuten eläinpuistojen ja akvaarioidenkin tapauksessa, olemassa voi olla moninaisia kestävä kehityksen ratkaisuja safarien toimesta, joita ei ole tässä työssä esitelty.

5 Tutkimusmenetelmät

Tässä luvussa käydään läpi opinnäytetyössä käytettyjä tutkimusmenetelmiä ja sitä, miksi ne on valittu työhön. Luvussa mainitaan myös alkuperäinen suunnitelma tutkimusmenetelmiin ja se, miksi suunnitelmaa piti muuttaa työtä tehdessä. Opinnäytetyössä käytetyt menetelmät ovat molemmat laadullisia. Suurimman roolin sai sisällönanalyysi, mutta työssä on käytetty myös kahta haastattelua. Alun perin haastatteluita oli tarkoitus olla enemmän, ainakin neljästä eläinpuistosta. Kuitenkin opinnäytetyön teon aikaan vallitsevat olosuhteet tekivät tämän miltei mahdottomaksi. Opinnäytetyön teon aikaan monet eläinmatkakohteet sulkivat ovensa ja monia työntekijöitä lomautettiin. Luultavasti tämän takia alun perin monien haastateltaviksi tarkoitettujen kohteiden kanssa ei saatu keskusteluyhteyttä auki. Näin ollen haastatteluiden toteuttamisesta ei voitu edes keskustella.

5.1 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on menetelmä, jolla voidaan objektiivisesti analysoida dokumentteja. Dokumentti voi tarkoittaa miltei mitä tahansa kirjoitettua aineistoa, kuten kirjoja, artikkeleita, erilaisia raportteja, haastatteluja tai nettisivuja. Se on hyvä menetelmä, kun halutaan jostakin tiivistettyä tietoa. Tavoite onkin tiivistää aineisto selkeään muotoon siten, että sen sisältämä informaatio ei katoa. Aineistosta luodaan looginen kokonaisuus, josta voi tehdä luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta aiheesta. Sisällönanalyysin voi jakaa laajasti kolmeen vaiheeseen. Ensimmäinen on aineiston pelkistäminen. Tässä vaiheessa aineistosta karsitaan pois ne asiat, jotka eivät ole olennaisia tutkimuskohteelle. Toinen vaihe on aineiston ryhmittely. Aineistosta eritellyt olennaiset asiat kerätään ryhmiksi samankaltaisuuksien mukaan. Kolmas vaihe on käsitteellistäminen. Käsitteellistämisen olennaisesta tiedosta muodostetaan käsitteitä. Tässä vaiheessa alkuperäisen aineiston tiedosta tehdään teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. Tärkeää on tarkkailla, että polku alkuperäiseen aineistoon säilyy. Sisällönanalyysi perustuu siis pitkälti päättelyyn ja tulkintaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018)

Opinnäytetyössä on käytetty monia aineistoja sisällönanalyysiin. Koska tutkimuksen aiheena on kestävä kehitys eläinmatkakohteissa, on opinnäytetyön kokoamiseen käytetty monien eläinmatkakohteiden nettisivuja. Näiltä nettisivuilta on kerätty kohteen ilmoittamia kestävä kehityksen toimintatapoja kussakin kohteessa. Olennaista tietoa aiheesta on löytynyt myös erilaisten yhdistysten sivuilta, joiden jäsenenä on eläinpuistoja ja akvaarioita. Sen lisäksi aineistona on käytetty artikkeleita nettijulkaisuista sekä kirjoja. Lähteiden luotettavuutta on pyritty varmistamaan tarkistamalla, että tieto tulee eläinmatkakohteiden virallisilta sivuilta tai henkilöiltä, jotka tietävät aiheesta.

5.2 Haastattelu

Opinnäytetyön tarkoitus oli saada yksityiskohtaista tietoa eri eläinmatkakohteiden kestävä kehityksen menetelmistä. Siksi tutkimusmenetelmäksi valittiin alun perin haastattelu kyselyn sijaan.

Haastattelu eroaa kyselystä siten, että kyselyssä osallistujat yleensä täyttävät kyselylomakkeen itsenäisesti. Haastattelussa taas haastattelija esittää kysymyksiä haastateltavalle yleensä kasvokkain ja kirjoittaa muistiin saamansa tiedon. Haastattelu voidaan kuitenkin tehdä myös ilman tapaamista, esimerkiksi sähköpostin välityksellä. Haastattelun hyöty on se, miten joustava metodi se on. On mahdollisuus lisäkysymyksille, väärinkäsitysten oikaisemiselle ja muulle keskustelulle. Haastattelussa on myös mahdollista antaa kysymykset missä järjestyksessä tahansa, myös etukäteen, jotta haastateltava voi tutustua niihin rauhassa. Kasvokkain tehtävän haastatteluihin etuihin voi kuulua myös havainnointi. Haastattelija voi tarkkailla, kuinka vastaaja käyttäytyy vastatessaan. Riippuen tutkimuksen aiheesta, tämä voi olla hyödyllistä tietoa. Haastattelun varmuus vastausten saamisessa on yleensä korkea, sillä siitä sovitaan etukäteen. Etuna voidaan pitää ehdottomasti myös sitä, että haastatteluun voidaan valita tutkimusaiheen kannalta olennaisia henkilöitä, kuten esimerkiksi alan asiantuntijoita. Haastattelun heikkouksina voidaan pitää rahaa ja aikaa. Riippuen haastattelumuodosta se voi olla kallista ja yleensä vie enemmän aikaa kuin kyselyn tuottaminen. (Tuomi ym. 2018)

Opinnäytetyön alkuperäiseen suunnitelmaan kuului monta haastattelua. Haastatteluita oli tarkoitus olla ainakin kaksi Suomesta ja kaksi Ruotsista. Kaksi puistoista keskittyi pohjoismaisiin eläimiin ja kahden puiston asukkeina oli myös eksoottisempia eläimiä. Tavoitteena oli vertailla puistoista saatuja vastauksia kahden kriteerin perusteella. Ensimmäiseksi oli tarkoitus pitää silmällä, onko Suomen ja Ruotsin eläinpuistojen tekniikoissa ja toimintatavoissa eroja. Suomi ja Ruotsi ovat naapurimaita ja vaikutteita olisi saattanut olla nähtävissä eri toimintatavoissa. Toiseksi haastatteluiden tuloksista olisi katsottu, onko eläinten lajeilla merkitystä tutkimuskysymyksessä. Tekevätkö eksoottisia eläinlajeja pitävät puistot jotakin eri tavalla kuin pohjoismaisia lajeja pitävät? Hyödyllistä olisi myös ollut käynti kaikissa puistoissa, joihin olisi ollut mahdollista mennä.

Haastatteluihin valmistautumisen aikana monet maat julistivat poikkeustilan pahan koronapandemian takia. Suurelta osin tämän takia oli hyvin vaikeaa järjestää haastatteluja. Poikkeustilan aikana moni puisto joutui sulkemaan ovensa tilapäisesti. Siksi henkilökohtaiset käynnit ja haastattelut puistoissa tulivat mahdottomiksi. Kontakti ylipäättään oli hankalaa. Loppujen lopuksi kaksi haastattelua onnistui. Sähköposti oli paras vaihtoehto, sillä se toimi kaikenlaisten aikataulurajoitteiden kanssa.

Haastattelukysymyksiä luotiin kahdeksan kappaletta. Mahdollisimman monta kysymystä tehtiin avoimeksi ja suljettuihin kysymyksiin pyydettiin selvennystä jatkokysymyksellä. Kysymykset ovat seuraavat:

- Mitkä ovat suurimmat ympäristölliset haasteet eläinpuiston ylläpitämisessä?
- Miten näihin haasteisiin on vastattu?
- Millaisia kestäväen kehityksen metodeja on otettu käyttöön?
- Miten ympäristöystävällisyys otetaan huomioon eläinten hoidossa? (Ruokinta, jätehuolto, mahdolliset kuljetukset)
- Onko puistollanne pidemmälle aikavälille sijoitettavia tavoitteita, jotka liittyvät puiston kestäväen kehitykseen/ympäristöystävällisyyteen? Jos on, niin mitä ne ovat?
- Oletteko mukana isoissa tai kansainvälisissä projekteissa tai onko sellaisia suunnitteilla? (Esim. eläinten luonnollisten elinalueiden suojelu) Jos, niin millaisissa?
- Oletteko huomanneet kiinnostusta kestävästä kehityksestä vierailijoissanne? Vai kuttaako asia heille tärkeältä ja miten se ilmenee?
- Opetatteko puistossa käyviä vierailijoita kestävästä kehityksestä ja ympäristöystävällisyydestä? Jos, niin miten? Jos ette, onko teillä ideoita, miten opetusta voitaisiin lisätä vierailuun?

Kuudella ensimmäisellä kysymyksellä pyrittiin saamaan yleisnäkemyksiä siitä, mikä puiston tilanne on kestäväen kehityksen kanssa. Vastausten perusteella lisäkysymykset olivat mahdollisia selventämään asioita. Kahden viimeisen kysymyksen tarkoitus oli saada selville, ovatko puistojen vierailijat kiinnostuneita kestävästä kehityksestä ja siitä, miten se ilmenee. Monet eläinmatkakohteet vakuuttavat myös opettavansa vierailijoita muun muassa eläimistä ja niiden suojelusta. Jotkut ovat lisänneet myös kestäväen kehityksen opetuksen listalleen. Haastatteluissa tarkoitus oli selvittää Suomen ja Ruotsin eläinpuistojen kanta asiaan.

Onnistuneet haastattelut tehtiin sähköpostin välityksellä poikkeustilanteen takia. Molemmille vastaajille lähetettiin lista kysymyksiä, joihin he saivat vastata omalla ajallaan. Lopujen lopuksi haastatteluvastauksia saatiin vain Suomesta. Ruotsin eläinpuistojen kanssa ei onnistuttu avaamaan keskusteluyhteyttä, jotta haastattelu olisi voitu tehdä.

Ensimmäinen eläinpuisto, joka oli haastattelun kohteena, oli Ranuan eläinpuisto. Ranuan eläinpuisto avattiin ensimmäisen kerran vuonna 1989 ja se erikoistuu pohjoisiin eläinlajeihin. Se sijaitsee keskellä havumetsää, koska se on monen puistossa asuvan lajin luontainen elinympäristö. (Ranua Zoo 2020a)

Ranuan eläinpuistossa asuu 50 pohjoista eläinlajia ja noin 200 yksittäistä eläintä, mukaan lukien Suomen ainoat jääkarhut. Joukossa on nisäkkäitä ja lukuisia lintuja. Ranuan eläinpuisto kuuluu EAZA-järjestöön ja kannattaa samoja ohjelmia. (Ranua Zoo 2020b)

Vuonna 2019 Ranuan eläinpuistossa kävi yli 130 000 kävijää. Eläinpuiston etuna on koko-
vuotinen sesonki, joka mahdollistaa vieraiden tulon myös talvella. Näistä kävijöistä 31 %:ia vieraili joulutammikuussa ja 44 %:ia kesä-, heinä- ja elokuussa. (Peltoperä 2020)

Toinen haastattelun kohde oli Ähtärin eläinpuisto. Se sijaitsee Etelä-Pohjanmaalla Ähtärin kaupungissa. Eläinpuistossa on hieman yli 50 eläinlajia, mukaan luettuna linnut ja kalat. Erikoisuuksia ovat muun muassa lumileopardit ja pandat. (Ähtäri zoo 2020) Ranuan tapaan Ähtärissä elää monia pohjoisia eläinlajeja. Ähtäri Zoo on myös EAZA-järjestön jäsen.

6 Tulokset

Tässä luvussa käsitellään ensin haastatteluista saadut vastaukset ja vertaillaan, onko niiden välillä huomattavia eroja tai yhtäläisyyksiä. Haastattelu oli alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkoitus saada myös Suomen tunnetuimmasta eläinpuistosta Korkeasaaresta. Yhteydenotot puiston henkilökunnan kanssa eivät kuitenkaan onnistuneet, mahdollisesti puiston kiinniolon takia. Korkeasaari oli tärkeä kohde ja sen takia sille on tässä kappaleessa oma otsikkonsa. Korkeasaarta koskevat tiedot on saatu sisällönanalyysin avulla kohteen nettisivuilta.

Sen lisäksi käydään läpi eri eläinmatkakohteista sisällönanalyysin avulla saatuja tietoja ja näytetään mahdollisia yhteneväisyyksiä eri kohteiden välillä.

6.1 Haastatteluiden vastaukset

Tässä kappaleessa käydään läpi haastattelujen tulokset. Haastattelukohteet olivat Ranuan eläinpuisto ja Ähtäri Zoo. Ranuan eläinpuiston puolesta haastatteluun vastasi henkilö, joka toimii opinnäytetyön teon aikaan eläinpuiston intendentin sijaisena. Ähtäriin eläinpuiston puolesta haastatteluun vastasi eläinpuiston oma ympäristövastaava.

Kappaleessa esitellään kysymykset yksi kerrallaan ja jokaisen kysymyksen jälkeen näytetään kohteiden vastaukset. Vastaukset ovat juuri siinä muodossa, kuin vastaajat ovat ne kirjoittaneet.

1 - Mitkä ovat suurimmat ympäristölliset haasteet eläinpuiston ylläpitämisessä?

Ranua: Meillä eläinlaitokset ja ympäristö pyritään pitämään mahdollisimman laajoina ja luonnonmukaisina, ja siksi olemmekin eläinpuisto emmekä -tarha. Tämä aiheuttaa omat haasteensa, sillä maastonmuodot ja ympäristö määrittävät mm. pitkät huoltoreitit ja aitausten puhtaanapito voi muistuttaa välillä enemmän akrobatiaa kuin siivousta. Lisäksi tällaisesta eläinmäärästä syntyy arvatunkin paljon jätettä: lantaa ja ruuantähteitä, joten jätehuolto, viemärointi ja vesihuolto muodostavat omat haasteensa.

Ähtäri: Yhtiöömme kuuluu eläinpuiston lisäksi hotelli, joka on varmasti suurin yksittäinen haaste, mutta työsi taitaa keskittyä nimenomaan eläinpuistoon, joten vastaan vain eläinpuiston osalta. Suurimmat haasteet eläinpuiston puolella ovat varmaankin päivittäinen huolto- ja eläintenhoiton liikenne eläinpuistossa ja suuret asiakasmäärät kesäisin. Ympäristöhuolto tapahtuu mönkijöillä ja muilla päästöä tuottavilla kulkuvälineillä. Myös eläintenhoitajat kulkevat tarhoille mönkijöillä tai pakkettiautolla päivittäin. Kesäaikaan puistossa käy paljon ihmisiä, jotka tuottavat jätettä ja ruokahävikkiä.

Yksittäinen suurin ympäristöä kuormittava tekijä eläinpuiston puolella on Pandatalo, jossa on pandojen tarhan lisäksi ravintola ja toimistotiloja. Toki myös pandojen ylläpitäminen on jokseenkin ympäristöä kuormittavaa. Ruokahävikki on edelleen jonkinlainen ongelma. Myös matkamuistomyymälä kuormittaa omalta osaltaan ympäristöä.

Kuten vastauksista voi huomata, kummatkin vastaajat ilmoittavat jätteiden olevan ongelma. Jätteitä syntyy sekä eläimistä että ihmisten toimista. Ähtärin eläinpuiston vastauksessa korostetaan myös vieraiden aiheuttamia saasteita ympäristöhuolina. Eläimistä syntyvät jätteet ovat lantaa ja ruokahävikkiä. Vierailijat aiheuttavat niin ikään ruokahävikkiä ja heidän jäljiltään jää roskia. Voidaan myös olettaa, että monet vieraat kulkevat puistoille autoilla, joista syntyy myös saasteita.

Ranuan eläinpuiston suurimmiksi ongelmiksi mainitaan jätehuolto, viemäröinti sekä vesihuolto. Ähtärissä taas mainittavia ongelmia ovat ruokahävikki ja matkamuistomyymälä. Ähtärin tapauksessa on myös huomioitava Pandatalo, joka on ainoa laatuaan Suomessa. Ranua ei mainitse erikseen kuljetuksista, esimerkiksi huoltoajoista, syntyviä saasteita, vaikka oletettavasti niitäkin on. Ranua mainitsee tosin pitkät huoltoreitit, mutta Ähtäri ei. Oletettavaa kuitenkin on, että pitkiä huoltoreittejä löytyy myös Ähtärin puistosta. Kummassakin puistossa on eläinlajeja noin 50, joten sen suhteen niiden taakat ovat samankaltaiset.

Kummassakin vastauksessa mainitaan samankaltaisia asioita suurimpina haasteina, vaikkakin merkittävimmät haasteet eroavat.

2 – Miten näihin haasteisiin on vastattu?

Ranua: Jätehuollolle on oma suunnitelmansa.

Ähtäri: Pandatalon osalta haasteisiin on vastattu hyvin, sillä jo rakennusvaiheessa on huomioitu rakennuksen ympäristöystävällisyys. Pandatalo on melko uusi (rakennettu v. 2018), ja rakennuksen energian- ja sähkönkulutus on minimoitu melko pieneksi (liiketunnistimella toimivat valot, vettä säästävät hanat ja pisuaarit). Lisäksi ravintolatoiminnalle on tehty kestävän kehityksen suunnitelma, jota ravintola noudattaa. Ruokahävikkihaasteeseen vastaaminen on vasta suunnitteilla. Tällä hetkellä asiakkaisiin vedotaan lähinnä vain julisteilla. Pandojen bambun tuonnissa on pyritty minimoimaan ympäristön kuormitus. Bambu tulee Hollannista maateitse ja se saapuu eläinpuistolle kukkarekalla, jolla viedään kukkia myös muille alueen yrityksille.

Päivittäiseen liikenteeseen eläinpuiston alueella ei ole vielä tehty juuri mitään. Kesäisin osa matkoista voidaan tehdä polkupyörällä ja nyt keväällä valmistuu hoitajille uusi huoltorakennus, joka toimittavasti lyhentää kuljettavia matkoja eläinpuiston sisällä. Lisäksi rakennukseen tulee uusi rehu-keittiö, jonka energiankulutus jää varmasti nykyistä alhaisemmaksi.

Asiakkaiden tuottamaan jätemäärään vastataan tehokkaalla jätehuollolla, jota kehitetään jatkuvasti sekä kannustamalla asiakkaita vähentämään tuottamaansa jätettä ja kierrättämällä sen mahdollisimman hyvin.

Tässä kysymyksessä Ähtärin puistosta on saatavilla enemmän tietoa. Yhteistä puistoille on jätehuollon suunnitelma. Ähtärin vastauksesta käy ilmi, että suunnitelmia ja toimia on monia haasteisiin vastaamiseksi ja lisää kehitellään. Vastaus on myös rehellinen siitä, missä asioissa on parantamisen varaa. Esille nousi esimerkiksi puiston sisällä tapahtuva liikenne, joka aiheuttaa vielä haittoja ympäristölle. On hyvin mahdollista, että Ranuan eläinpuistossa kuljetukset aiheuttavat myös ympäristöhaittoja, sillä pitkät huoltoreitit mainittiin ensimmäisen kysymyksen vastauksessa.

Yhteistä löytyy maailman eläinpuistoista esimerkiksi siinä, että Pandatalon rakentamisessa on huomioitu ympäristöystävällisyys. Myös kappaleessa neljä mainitussa Woodland Park eläinpuistossa on hyödynnetty ympäristöystävällisiä rakennustekniikoita.

3 – Millaisia kestävän kehityksen metodeja on otettu käyttöön?

Ranua: Kierrätys, opetus- ja valistus, valojen sammuttaminen tiloista, joissa ei oleskella.

Ähtäri: Jätteiden kierrätysmahdollisuutta eläinpuistossa on tehostettu ja muovinkeräys ravintolassa on aloitettu. Jätehuollosta vastaava yritys laatii eläinpuistolle jätehuoltosuunnitelman, jota päivitetään tarpeen mukaan ja säännöllisesti kokoonnumme pohtimaan, miten jätehuoltoa voisi edelleen tehostaa. Seuraamme tarkasti omasta toiminnastamme syntyvien jätteiden määriä. Puistossa käytetään kyllästetyn puun sijaan lehtikuusta ja omaa puutavaraa. Pandoilta syntyvä bambujäte menee nykyään haketettavaksi polttamisen sijaan. Kausityöntekijät tutustuvat lajitteluhjeisiimme työn alkaessa. Hankinnoissa pyritään materiaalitehokkuuteen ihan jo säästösyistäkin.

Olemme aloittamassa työntekijöiden säännöllisen kestävän kehityksen koulutuksen, jossa käymme läpi yrityksen kestävän kehityksen tilaa ja laadimme toimenpiteitä tavoitteidemme saavuttamiseksi. Nämä piti aloittaa tänä keväänä, mutta korona päätti toisin. Osana ympäristökasvattajan tutkintoa tein viime vuonna eläinpuistolle kestävän kehityksen kartoituksen, jonka pohjalta laadin alustavan kestävän kehityksen suunnitelman. Suunnitelmaa on tarkoitus parannella lähivuosina ja ottaa tehokkaammin käyttöön. Sosiaalista kestävyttämme kehitämme mm. tarjoamalla harjoittelupaikkoja ammatillisen erityisoppilaitoksen opiskelijoille.

Tässäkin kysymyksessä Ähtärin eläinpuistolta on saatavissa enemmän tietoa. Yhteistä molemmille puistoille on kuitenkin kierrätys ja kestävästä kehityksestä opettaminen. Kierrätys oli yhteistä miltei kaikille tässä työssä tutkituille kohteille. Työntekijöiden opettaminen kierrätyksestä ja muista ympäristöystävällisistä toimista nousi myös esille moneen kertaan.

Erojakin löytyi, koska vastauksissa keskityttiin eri asioihin. Ranuan vastauksessa mainitaan esimerkiksi valojen sammuttaminen sähköjen säästämiseksi. Ähtärin vastauksessa taas mainittiin enemmän kierrätyksestä ja materiaaleista, kuten heidän ratkaisunsa puumateriaalien käytöstä.

Ähtärin puiston vastauksessa tulee esille myös taloudellinen näkökulma. Se on hyvä ottaa huomioon, että ympäristöystävälliset ratkaisut voivat myös auttaa yrityksiä säästämään kuluissa.

4 – Miten ympäristöystävällisyys otetaan huomioon eläinten hoidossa? (Ruokinta, jätehuolto, mahdolliset kuljetukset)

Ranua: Ruokinnassa käytetään usein ihmiselle ravinnoksi kelpaamatonta ruokaa, joka kuitenkin on syömäkelpoista mutta ei voida myydä kuluttajille (päiväysvanhat, kakkoslaatu). Jätteet pyritään kierrättämään (muovi, pahvi, paperi, lasi, metalli, biojäte) ja lanta kompostoidaan, ja sitä käytetään maanparannusaineena tarhoissa. Lisäksi eläinten ruokinta on mahdollisimman tehokasta, esimerkiksi syömättömät kerput ja kuusenoksat menevät hirvieläimiltä villisioille ja kanan suolistamisesta tulleet roippeet (siivet, jalat, kivipiira, sydän, munat ym.) menevät ketuille. Pitkien etäisyyksien ja laajan puiston takia kuljetukset valitettavasti vielä hoituvat polttomoottoriajoneuvoilla (bensa, diesel).

Ähtäri: Ravintoloissamme päiväyksen ylittäneet tuotteet voidaan pääosin syöttää eläimille. Kaikki eläintenruoka käytetään tarkasti ja määriä seurataan, jotta ei synny ruokahävikkiä. Hankintoja tehdään vain sen verran kuin on tarve. Eläinhoidossa syntyvä jäte kierrätetään (lanta, bio, bambut, poltettava jäte, kartonki ym.) Kuljetuksissa saisi huomioida paremminkin, kuten aiemmin mainitsin. Lyhyet matkat mennään mahdollisuuksien mukaan pyörällä tai kävellen ja matkoja vähennetään hoitamalla samalla kertaa useampi samalla suunnalla oleva eläin.

Kysymyksen neljä vastauksissa nousee heti esille samankaltaisuuksia ja molemmat vastaajat kertovat myös avoimesti asioista, joita voisi vielä parantaa. Tämä osoittaa välittämistä aiheesta, että myös parannusta kaipaavat kohdat pidetään mielessä.

Molemmissa vastauksissa puhutaan ruokahävikin minimoimisesta antamalla eläimille syötäväksi ruokaa, jota ei voisi syöttää ihmisille. Samanlainen toiminta nousi esille myös Woodland Park eläinpuiston toiminnassa, jossa ihmisille kelpaamattomat kasvinosat ostettiin eläinten ruoaksi. Yhteistä on myös Ranuan vastauksessa mainittu eläinten lannan kompostointi, jota voi sen jälkeen käyttää puiston muihin tarpeisiin. Kompostointi mainittiin myös Wellington Zoo eläinpuiston toiminnassa. Woodland Park eläinpuisto myös myy lantaa muiden ihmisten tarpeisiin. Tämä voisi myös olla mahdollista Ranuan tapauksessa.

Kummassakin vastauksessa mainittiin erityisesti kuljetusten aiheuttamat haasteet, joista Ranua mainitsee erikseen polttomoottoriajoneuvojen käytön.

5 – Onko puistollanne pidemmälle aikavälille sijoituvia tavoitteita, jotka liittyvät puiston kestäväan kehitykseen/ympäristöystävällisyyteen? Jos on, niin mitä ne ovat?

Ranua: On ollut puhetta puiston ympäristöohjelman kehittämisestä, mutta en ole ehtinyt perehtymään vielä aiheeseen.

Ähtäri: Olemme tehneet toimenpidesitoumuksen, jossa olemme sitoutuneet vähentämään poltettavan jätteen ja biojätteen määrää.

Muita tarkasti määriteltyjä tavoitteita ei vielä ole. Suunnitelmissa on kattava kestäväan kehityksen suunnitelma, jota noudattamalla saisimme vähennettyä omasta toiminnastamme syntyvää ympäristökuormitusta.

Kun mietitään pitkän aikavälin suunnitelmia, kappaleessa neljä tutkituissa puistoissa esimerkiksi Australia Zoolla ja Wellington Zoolla oli suunnitelmia hiilineutraaliuden saavuttamiseksi. Myös energian- ja vedensäästöön oli keskitytty paljon.

Kumpikin puisto myöntää, että pitkän aikavälin ympäristötavoitteita on vielä suunnitteilla. Poltettavan jätteen vähentäminen on toimi, joka nousi esille tutkimustyötä tehdessä muutamana kerran.

6 – Oletteko mukana isoissa tai kansainvälisissä projekteissa tai onko sellaisia suunnitteilla? (Esim. eläinten luonnollisten elinalueiden suojele) Jos, niin millaisissa?

Ranua: Yleisesti ottaen eläinpuistot ja -tarhat pyrkivät pitämään huolta uhanalaisista ja jo luonnosta hävinneistä eläimistä, ja niiden perimä pyritään pitämään mahdollisimman monimuotoisena mahdollisia luontoon palautuksia varten. Euroopan eläintarhojen kattojärjestöllä EAZAlla on eri ohjelmia tähän. Meillä ahma, vesikko, saukko, jääkarhu, myskihärkä, merikotka ja dhole kuuluvat European ex situ -ohjelmaan (EEP program), jolla pyritään turvaamaan eläinkantoja myös luonnollisen levinneisyysalueen ulkopuolella. Näiden lisäksi metsäpeura, ilves, karhu ja susi kuuluvat kanta-kirjaohjelmaan (ESB).

Puistomme on mukana metsäpeurojen luontoonpalautushankkeessa eli Metsäpeura-LIFEssa. Lisäksi vesikkomme EEP-ohjelma koordinoidaan Virosta, jossa on meneillään vesikkojen luontoonpalautushanke missä niitä on siirretty Hiidenmaan saareen. Mikäli vesikkomme onnistuvat lisääntymään on mahdollista, että myös nekin osallistuisivat hankkeeseen.

Ähtäri: Olemme mukana seuraavissa eläinlajien suojeleohjelmissa:

1. Jättiläispandan suojelehanke

Isopandan suojeluhankkeen tavoitteena on pandojen ja niiden luontaisten elinalueiden suojeleminen. Ähtäri Zoossa asuvan pandapariskunnan, Lumin ja Pyryn, avulla kerätään lajin suojelua edistävää tutkimustietoa ja kerrotaan lajin sekä biodiversiteetin suojelusta yleisölle. Pandoille mahdollisesti syntyvät jälkeläiset ovat osa pandojen luontoonpalautushanketta Kiinassa. Sen tavoitteena on muun muassa parantaa luonnonkantojen geneettistä monimuotoisuutta. Ähtäri Zoo myös tukee vuosittain Kiinassa tehtävää lajin luontaisten elinalueiden suojelutyötä, tutkimusta sekä villieläinsairaalan toimintaa.

2. MetsäpeuraLIFE

MetsäpeuraLIFE on EU-rahoitteinen metsäpeurojen luontoonpalautus- ja kannanhoitohanke. Ähtäri Zoo on mukana lahjoittamalla hankkeen käyttöön Ähtäri Zoossa syntyneitä eläimiä sekä eläinlääkintään ja -siirtoihin liittyvää asiantuntijaosaamista. Lisäksi Ähtäri Zoo osallistuu hankkeen viestintään ja lajista kertomiseen yleisölle.

3. EEP-ohjelmat

EEP-ohjelmat ovat Euroopan eläintarhayhdistyksen (EAZA) sisällä koordinoituja uhanalaisten lajien suojeluohjelmia, joissa pyritään kantojen kestävään ylläpitoon useiden eläintarhojen välisen yhteistyön avulla. EEP-lajeja Ähtäri Zoossa ovat saukko, ahma, susi, vesikko, pikkupanda, lumileopardi ja visentti.

4. ESB-ohjelmat

ESB-ohjelmat ovat Euroopan eläintarhayhdistyksen sisällä toimivia hieman väljemmin koordinoituja kantakirjaohjelmia. Ähtäri Zoon ESB-lajit ovat ilves, ruskeakarhu, metsäpeura ja takini.

Vastauksissa mainittu EEP-ohjelma on EAZA-järjestön luoma ohjelma, jonka tarkoitus on suojella eläinkantoja. Se tulee sanoista European Endangered Species Programme, eli Euroopan uhanalaisten lajien ohjelma. Eri eläinlajeille on oma EEP-ohjelmansa. Ne pyrkivät turvaamaan terveitä eläinkantoja ja niiden geneettistä terveyttä eläinpuistoissa. EEP-ohjelmat ovat intensiivisiä ja vaativat paljon työtä muun muassa tiedonkeruun ja raportointin takia. (EAZA 2020)

ESB-ohjelmat eivät ole niin intensiivisiä kuin EEP-ohjelmat. ESB tulee sanoista European Studbook eli eurooppalainen kantakirja. Se sisältää tietoja eri eläinkannoista eläinpuistoissa, kuten syntymät, kuolemat ja siirrot. Tietoja käytetään eläinkantojen tilanteiden analysointiin esimerkiksi katsomalla, tarvitseeko laji tiukempia suojelutoimenpiteitä. (EAZA 2020)

Yhteistä Ranuan eläinpuiston kanssa oli esimerkiksi Metsäpeura-LIFE hanke, joka keskittyy metsäpeurojen suojeluun. Molemmilla puistoilla on käynnissä moninaisia EEP- ja

ESB-ohjelmia. Lajiyhtäläisyyksiäkin löytyy näistä ohjelmista metsäpeuran lisäksi esimerkiksi ilves, vesikko, sauikko ja ahma. Molemmat eläinpuistot ovat EAZA – järjestön jäseniä, jonka takia ne osallistuvat moniin samoihin ohjelmiin.

Ähtärissä asuvat Suomen ainoat pandat ja Ähtäri on siksi aktiivisesti mukana pandojen suojelutyössä.

7 – Oletteko huomanneet kiinnostusta kestävästä kehityksestä vierailijoissanne? Vaikuttaako asia heille tärkeältä ja miten se ilmenee?

Ranua: Kierrätys on otettu hyvin vastaan.

Ähtäri: Kyllä jossakin määrin. Parhaiten ilmiön näkee sosiaalisen median kommentoinnissa, vieraillevissa asiakkaissa se ei näyttäyty henkilökunnalle kovin vahvasti. Oma tuntumani kuitenkin on, että vierailijat arvostavat ylipäätään yritysten kestävä kehityksen panosta ja saattavat jopa sen perusteella valita, tulevatko käymään vai eivät. Eläinpuistot ovat tällä hetkellä niin kriittisen suurenuslasin alla, että kaikkea toimintaamme arvioidaan. Toimintamme on oltava kokonaisuutena johdonmukainen eli jos korostamme tekevämme toiminnallamme eläimillemme hyvää ja huolehtivamme heidän hyvinvoinnistaan, on meidän huomioitava ympäristövaikutuksemme myös esim. ravintoloidemme ja hotellin toiminnassa.

Puistojen havaitsemat merkit vieraiden kiinnostuksesta ovat kovin erilaiset. Kierrätys on yleistynyt monin paikoin, myös eläinmatkakohteissa. Se voi olla jo jotakin, jota monet vieraat odottavat näkevänsä matkailukohteissaan. Ähtäriin vastauksessa mainitaan eläinpuistojen kokema paine. On totta, että eläinpuistoja vastustavat ovat hyvin kriittisiä eläinmatkakohteita kohtaan ja arvioivat kaikkea niiden tekemisiä.

Ähtäriin vastauksessa mainitaan myös sosiaalinen media, joka on usein asiakkaille paras keino ilmaista mielipiteensä yrityksistä. Kuten Ähtäriin vastauksessa tuodaan esille, asiakkaiden asenteet esimerkiksi juuri kestävä kehitystä kohtaan eivät välttämättä näy kovin hyvin työntekijöille paikan päällä. Tämä voisi selittää sen, miksi esimerkiksi Ranuan vastaus kysymykseen oli kovin lyhyt. Voi olla hyvin vaikeaa tietää asiakkaiden kantoja näihin asioihin tai sitä, kuinka tehokasta eläinmatkakohteissa tapahtuva opetus ja valistus on.

8 - Opetatteko puistossa käyviä vierailijoita kestävästä kehityksestä ja ympäristöystävällisyydestä? Jos, niin miten? Jos ette, onko teillä ideoita, miten opetusta voitaisiin lisätä vierailuun?

Ranua: Kierrätys on tuotu mukaan myös asiakkaille taukopaikoissa, ja heitä opastetaan kestävään kehitykseen mm. Maija Kovarin ympäristötaiteteoksella Seven steps to save the ocean, joka sijaitsee rakkakivikolla. Lisäksi meillä on teemainfotauluja mm. ilmastonmuutoksesta jääkarhuille menevällä reitillä.

Ähtäri: Kyllä opetamme ja pyrimme koko ajan kehittämään tätä osa-aluetta. Meillä on ympäri puistoja postereita, jotka muistuttavat ja kannustavat asiakkaita tekemään yksinkertaisia ekotekoja (esim. kierrätys, veden säästäminen, ruokahävikki). Myös sosiaalisen median kanavilla teemme aiheesta postauksia. Kestävästä kehityksestä opettaminen on yksi eläinpuistojen velvollisuuksista.

Ehkä tulevaisuudessa voisimme lähestyä teemaa enemmän eläintemme näkökulmasta; mitä jokainen voi tehdä kyseisten eläinlajien säilymiseksi. Ja kertomalla enemmän omasta toiminnastamme. Meillä on ekoblogi, jossa kerromme mm. toimenpidesitoumuksistamme, mutta tällä hetkellä blogin päivittäminen on valitettavan vähäistä.

Vastauksista ilmenee, että kummassakin eläinpuistossa pyritään opettamaan vierailijoita. Yhteistä ovat esimerkiksi informatiiviset taulut, joita on käytössä lukuisissa eläinpuistoissa ja akvaarioissa. Kierrätykseen kannustaminen on myös yhdistävä tekijä, joka tuli esille jo kappaleessa neljä esiteltyissä esimerkeissä.

Ähtärillä ja Woodland Parkin eläinpuistolla oli yhteistä asiakkaiden kannustaminen ekotekoihin, joita he voivat tehdä omissa jokapäiväisissä elämässään. Kierrättäminen, veden säästäminen ja ruokahävikin vähentäminen ovat kaikki hyviä asioita, joihin jokainen voi vaikuttaa.

Haastatteluiden perusteella eläinpuistojen toimissa on monia yhdistäviä tekijöitä. Näitä yhdistäviä tekijöitä ovat esimerkiksi kierrätys, moninaiset suojeluohjelmat ja vieraiden opetus. Myös haasteet ovat paikoittain samoja, merkittävimmin eläinten aiheuttamat saasteet, ruokahävikki, lukuisten vierailijoiden aiheuttamat haitat ympäristölle sekä puistojen huollosta aiheutuvat saasteet. Näiden haittojen vaikuttavuus riippuu pitkälti kohteesta.

On hyvä muistaa haastattelujen aikana vallinneet poikkeusolot, jotka vaikuttivat molempien puistojen toimintaan ja työntekijöihin. Myös vastaajilla oli eroa, sillä toinen heistä oli ympäristövastaava, jonka työtehtäviin kuuluvat ensisijaisesti kestävän kehityksen ratkaisut. Nämä seikat voivat selittää vastauksien erilaisuutta paikoittain.

6.2 Korkeasaari Zoo

Korkeasaari on Helsingissä sijaitseva eläinpuisto, joka avattiin ensimmäisen kerran vuonna 1889. Eläinpuiston lisäksi Korkeasaari hoitaa loukkaantuneita luonnonvaraisia eläimiä ja alueella toimii villieläinsairaala. Eläinpuistolla on oma voittoa tavoittelematon säätiö, joka mahdollistaa Korkeasaaren toiminnan. Korkeasaari on osa kansainvälistä eläinpuistojen verkostoa ja osallistuu aktiivisesti suojelutyöhön. Eläinpuistot tekevät yhteistyötä sekä vaihtavat tietoja ja kokemuksia pitääkseen yllä uhanalaisia eläinkantoja ja

luonnon moninaisuutta. Viime vuosina Korkeasaari on osallistunut moniin suojeluprojekteihin. Näitä projekteja ovat esimerkiksi kultaleijonatamariinien, vesikkojen, amurinleopardien, amurintiikereiden sekä uhanalaisten sammakkojen ja kilpikonnien suojelu monissa koh-teissa ympäri maailman. (Korkeasaari 2020a)

Korkeasaari kuuluu sekä EAZA että WAZA järjestöihin ja on mukana niiden toiminnassa. Sen lisäksi Korkeasaari kuuluu Maailman Luonnonsuojeluliittoon (IUCN) ja osallistuu Maailman eläintarhaopettajien (IZE) toimiin. (Korkeasaari 2020a)

Korkeasaari haluaa olla mukana pysäyttämässä ilmastonmuutosta, sillä se heikentää eri lajien elinmahdollisuuksia ja ekosysteemien toimintaa. Puiston tavoitteena on olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Hiilineutraalina Korkeasaari siis sitoisi yhtä paljon päästöjä, kuin mitä toiminnasta syntyy. Keinoja tavoitteen saavuttamiseksi ovat esimerkiksi jätteiden tehokkaampi lajittelu ja energiatehokkuuden parantaminen. (Korkeasaari 2020b)

Jätteitä vähentääkseen Korkeasaari on ottanut käyttöön uusia kriteerejä, jotka huomioivat paremmin ilmaston, kierrättämisen ja erilaisten hankintojen elinkaaren. Eläinpuistosta löy-tyy jätteidenlajittelupisteitä vierailualueelta sekä henkilökunnan tiloista ja vieraita kehote-taan lajittelemaan. Ruokinnasta syntyviin haittoihin vastatakseen Korkeasaari on lopetta-nut soijan ja sertifioimattoman palmuöljyn käytön sekä hyödyntää lähellä tuotettuja tuot-teita ruokinnassa. (Korkeasaari 2020b)

Energian säästämiseksi käyttöön on otettu monia keinoja. Tiloissa on muun muassa LED-valoja, valoissa liikkeentunnistimia sekä hämäräkytkimiä, automatisoituja lämmönsäätimiä eläinten asumuksissa ja aurinkopaneeleja niille mahdollisissa paikoissa. Vuonna 2019 Korkeasaari siirtyi kiertolämpöön. Se on hukkalämmöstä tuotettava, päästötön tapa tuot-taa lämpöä. Ennen kiertolämpöä Korkeasaari tuotti noin 617 tonnia hiilidioksidipäästöjä vuosittain vain lämmityksestä. Nykyisin päästöjä lämmöntuotannosta ei heillä ole laisin-kaan. (Korkeasaari 2020b)

Myös työntekijöiden liikkumisen ympäristöystävällisyyteen on panostettu. Eläinpuiston si-sällä työntekijät liikkuvat suurilta osin jalan tai sähköpotkulaudoilla ja sähköautoilla. Kan-nustaakseen autojen välttämistä työmatkoilla Korkeasaari tarjoaa työntekijöilleen työmat-kaseteleitä ja kesäisin kaupunkipyöräedun. Niistä lentomatkoista, joita on työn takia pakko tehdä, kompensoidaan päästöt. (Korkeasaari 2020b)

Vuonna 2016 Korkeasaari liittyi Helsingin ilmastoverkoston ja otti käyttöön Ekokompassin. Se on ympäristöjärjestelmä, joka on luotu pienten yritysten, yleisötapahtumien ja julki-sen hallinnon yksiköiden käyttöön. Ekokompassin järjestelmää noudattavat sitoutuvat pa-rantamaan jatkuvasti toimintaansa sekä noudattamaan Ekokompassin laatimaa kym-mentä kriteeriä. (Korkeasaari 2020b) Nämä kriteerit sisältävät monenlaisia vaatimuksia or-ganisaatiolle. Ekokompassi-sertifikaatin haltijan on noudatettava kaikkia ympäristöllisiä

lainsäädäntöjä. Heidän on työllistettävä koulutettu ympäristövastaava. Ympäristöllisten asioiden tilaa on kartoitettava tarkasti ja olemassa on oltava tarkka ympäristöpolitiikka, joka keskittyy vähentämään ympäristöhaittoja. Jätteistä on huolehdittava oikein ja säädos-
tenmukaisesti. Sertifikaatin haltijoiden tulee asettaa tavoitteita eri osa-alueilta ja raportoi-
tava vuosittain ohjelman toimenpiteiden edistymisestä. (Ekokompassi 2020) Joka vuosi
ympäristöohjelma päivitetään ja tavoitteet uusitaan säännöllisin väliajoin. (Korkeasaari
2020b)

6.3 Sisällönanalyysin tulokset

Suuri osa tämän opinnäytetyön esimerkeistä kestävästä kehityksestä eläinmatkakohteissa tulee sisällönanalyysistä. Erilaisten kohteiden sivuja tutkimalla näyttää siltä, että kestävä kehitys on alkanut saamaan huomiota myös eläinmatkakohteissa. Matkailualalla kestävä kehitys on iso asia muun muassa lentämisestä aiheutuvien saasteiden ja vieraiden luon-
nolle aiheuttamien vahinkojen takia. Yhtäläisyyksiä löytyi kaikkien kohteiden välillä. Alla olevasta taulukossa esitellään suurimmat yhtäläisyydet.

KOhteet	<u>Eläinpuistot</u>	<u>Akvaariot</u>	<u>Safarit</u>
KIERRÄTYS	Kierrätetään kaikki mahdollinen, erityisesti muovi.	Eryistä huomiota muovinkierrätykseen.	Kierrätys toimistotiloissa.
PROJEKTIT	Matkapuhelimien kierrättäminen gorillojen hyväksi. Vihreät tiimit.	Merien puhdistamisen muovista. Kestävän kalastuksen edistäminen.	Rahastot, hyväntekeväisyys.
SUOJELUTYÖ	Uhanalaisten lajien suojele, eläinten luonnollisten elinalueiden suojele	Valtamerien ja erityisesti koralliriuttojen suojele. Eri kalalajien kantojen säilyttäminen.	Uhan alla olevien metsien ja niiden ekosysteemien suojele.
MUUT RATKAISUT	Paikallisen ruoantuottajien hyödyntäminen. Aurinkoenergia.	Puhdas energia, paikallisten vesilähteiden käyttö.	Paikallisten yhteisöjen ja ihmisten tukeminen. Lentojen päästöjen hyvittäminen.

Eri eläinmatkakohteiden sivuja tutkimalla voidaan huomata, että monissa kohteissa ollaan vähintäänkin tietoisia kestävästä kehityksestä. Jotkin kohteet kirjoittavat aiheesta laajasti, toiset suppeammin. Kuitenkin aiheen maininta osoittaa, että asian tiedostetaan olevan mahdollisesti tärkeä vierailijoille. Useiden kohteiden nettisivuilla kestävä kehitys oli liitetty yhteen erilaisten suojeluprojektien kanssa.

Suojelutyö vaikuttaa olevan suurimmassa roolissa ja siitä kirjoitetaan yleensä eniten. Monet eläinpuistot ja akvaariot ovat ottaneet asiakseen eläinten-, luonnon- ja meriensuojelun. Erilaisia maailmanlaajuisia suojeluohjelmia on käynnissä ja puistot ja akvaariot tekevät usein yhteistyötä toistensa kanssa. Jotkin niistä liittyvät eläinten luonnonalaisten elinalueiden suojeluun. Toiset taas ovat paritusohjelmia, joilla pyritään elvyttämään tiettyjä lajikan-toja.

Sen lisäksi löytyi muitakin yhtäläisyyksiä. Kierrätys on yksi yksinkertaisimmista tavoista vaikuttaa positiivisesti maailman tilaan ja moni kohde ilmoittaa kierrättävänsä kaiken mahdollisen. Muovin käytön vähentämiseen ja sen kierrättämiseen on kiinnitetty erityistä huomiota, koska muovi on yksi haitallisimmista aineista, joita voi päätyä luontoon ja maailman meriin.

Kierrättämisen lisäksi huomiota on kiinnitetty monissa kohteissa energian- ja vedensäätämiseen. Aurinkovoima ja muut ympäristöystävällisemmät energiamuodot ovat alkaneet yleistyä. Paikallisia vesilähteitä ja sadevettä pyritään hyödyntämään kohteiden tarpeisiin. Myös ruokintaan on kiinnitetty huomiota. Moni kohde pyrkii hyödyntämään paikallisia ruoantuottajia. Sen lisäksi yhteistyökumppanien valintaan kiinnitetään enemmän huomiota, jotta voidaan varmistaa, että nekin ovat tehneet ympäristöystävällisiä ratkaisuja. Yhteistyökumppanien valinnassa pyritään entistä enemmän auttamaan paikallisia yhteisöjä ja samalla vähentämään esimerkiksi kuljetuksista aiheutuvia saasteita.

Vaikka monet kohteet kirjoittavat laajastikin sivuillaan toimistaan ja tavoitteistaan kestävä kehityksen suhteen, on lukuisia paikkoja, jotka eivät kirjoita aiheesta. Joidenkin eläinpuistojen sivuilla puhutaan laajasti vain eläinten parissa tehtävästä suojelutyöstä. Muunlaisesta toiminnasta ympäristön hyväksi ei ole mainintoja. Esimerkiksi mahdollisesta kierrätyksestä tai ympäristöystävällisistä rakennusratkaisuista ei sivuilla kirjoiteta.

Joissakin tapauksissa esimerkiksi eläinpuistojen sivuilla mainitaan, että kohteessa on käytössä kestävä kehityksen periaatteita ja toimintatapoja, mutta tarkempaa kuvausta ei anneta. Tällaisissa tapauksissa on mahdotonta tietää, kuinka laajoja toimenpiteitä kohteessa on käytössä ja onko aihe todellakin korkealla tärkeysjärjestyksessä. Joissakin tapauksissa asiasta voidaan mainita vain siksi, että kohde haluaa näyttäytyä suotuisassa valossa vierailijoiden silmissä.

On tärkeää myös huomioida, että jokaisen kohteen sivut on kirjoitettu niiden työntekijöiden toimesta. Tämän takia jokainen kohde ja sen saavutukset esitellään aina niin positiivisessa valossa kuin mahdollista. Kuvaukset kestävästä kehityksestä ja suojelutyöstä voivat toimia osana markkinointia. Tämän takia tietoja ei esitellä neutraalista näkökulmasta. Opinnäytetyötä varten teetetyissä haastatteluissa haastateltavat kertoivat rehellisesti myös asioista, jotka tarvitsevat vielä työtä ja muutosta. Virheiden ja epäkohtien huomiointi osoittaa aitoa välittämistä aiheesta, sillä kasvu ja kehitys edellyttävät virheiden myöntämistä.

On toki mahdollista, että eri kohteissakin ollaan hyvin tietoisia siitä, millaiset asiat tarvitsevat vielä työtä. Näitä tietoja ei vain kerrota yleisesti. Kuitenkin läpinäkyvyys näissä tärkeissä asioissa lisää huomattavasti kohteiden luotettavuutta yhteisöjen silmissä.

7 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella kestävästä kehitystä ja sitä, kuinka se on otettu huomioon erilaisissa eläinmatkakohteissa. Kestävä kehitys on paljon puhuttu aihe nykyajan maailmassa, jossa uhkana on muun muassa ilmastonmuutos ja liialliset saasteet. Maailman suojelemiseksi on keksittävä uusia ja parempia toimintatapoja, jotka vähentävät ihmisten toimien aiheuttamaa räsitusta. Kestävästä kehitystä on alettu työstämään monilla aloilla, mukaan lukien matkailualalla, jota opiskelen.

Eläimiin kohdistuvalla turismilla on sekä vastustajansa, että puolustajansa. Mielipiteet jakautuvat usein vahvasti jompaankumpaan suuntaan. Negatiiviset mielipiteet liittyvät usein eläinten hyvinvointiin ja siihen, onko eettistä pitää eläimiä pelkästään ihmisten viihdyttämistä varten. Positiiviset puolestaan liittyvät kohteiden tekemään suojelutyöhön ja mahdollisuuksiin tutustua viltteihin eläimiin.

Koin, että opinnäytetyössä pystyttiin vastaamaan tutkimuskysymykseen. Kysymys oli laaja, joten täysin kattavaa vastausta on mahdotonta antaa. Monta esimerkkiä kuitenkin pystyttiin keräämään, jotka näyttävät millaisia kestävästä kehityksen ratkaisuja on jo olemassa eläinmatkakohteiden toiminnassa.

Opinnäytetyön teossa oli haasteita ja alkuperäistä suunnitelmaa oli pakko muuttaa poikkeuksellisten olosuhteiden takia, jotka koko maailmaan vaikuttanut koronavirus aiheutti. Suurin vaikeus oli se, että haastatteluita oli mahdotonta tehdä niin montaa kuin oli tarkoitus. Tekotapaa oli myös pakko muuttaa. Eläinpuistoihin ei voitu mennä käymään, jolloin haastattelut tehtiin sähköpostin välityksellä. Valitettavasti näin ollen puistoja ja niiden kestävästä kehityksen ratkaisuja ei päästy näkemään paikan päällä.

Sanotaan olevan mahdollista, että maailmanlaajuinen koronaepidemia on muuttanut matkailualaa pysyvästi. Tämän opinnäytetyön viimeisteleminen aikaan matkustus maiden välillä on miltei olematonta ja suuri osa matkailualan yrityksistä on kriisissä. Myös eläinmatkakohteet, erityisesti eläintarhat ovat kärsineet kovasti poikkeuksellisista olosuhteista. Moni tarvitsee lahjoituksia pystyäkseen ruokkimaan ja hoitamaan kaikki eläimet, jotka siellä asuvat.

Suuri osa sisällönanalyysistä tässä opinnäytetyössä kirjoitettiin ennen tilanteen eskaloitumista, joten ei ole varmaa voidaanko kaikissa kohteissa keskittyä samalla tavalla kestävästä kehitykseen nyt tai lähitulevaisuudessa. Monen kohteen kaikki varat menevät eläinten hoitoon ja ruokintaan nyt, kun vierailijatulot ovat ehtyneet puistojen kiinniolon takia. On mahdollista, että monet hankkeet ja projektit joudutaan pysäyttämään ainakin tilapäisesti. Matkustusrajoitukset vaikeuttavat myös kohteiden välistä yhteistyötä ja mahdollista paikan päällä tehtävää tutkimusta.

Opinnäytetyön tekeminen oli opettavaista. Kestävä kehitys on tullut käsitteenä vastaan lukuisia kertoja opiskelujen aikana, mutta en ole koskaan aikaisemmin keskittynyt siihen samalla tavalla. Opin myös paljon lisää eläinpuistoista ja akvaarioista sekä niiden toimintatavoista. Eläinmatkakohteet ovat aina olleet kiinnostavia, mutta niihinkin pääsin perehtymään kunnolla vasta tätä opinnäytetyötä tehdessä. Opin paljon lisää lukuisista suojeluprojekteista, joita puistot ja akvaariot tekevät. Oli myös mielenkiintoista nähdä, millaisia kestävän kehityksen toimintamalleja eri kohteet olivat ottaneet käyttöön. Osa ratkaisuista oli hyvin tuttuja, kuten energiansäästöä ja kierrätystä. Joukkoon kuitenkin mahtui myös paljon innovatiivisia hankkeita, joista en ollut ennen kuullut.

Aiheen muuttuminen poikkeusolotilan takia teki opinnäytetyön tekemisestä haasteellisen projektin. Alkuperäisessä suunnitelmassa työn oli tarkoitus keskittyä pelkästään eläinpuistoihin, sillä ne ovat monesti suosituin eläinmatkakohde. Muutoksien jälkeen työssä tutkittiin myös muunlaisia eläinmatkakohteita, kuten akvaarioita. Huomioon otettiin myös erilaiset yhdistykset, joiden jäsenenä on erilaisia eläinmatkakohteita.

Haastatteluiden tekeminen oli alkuperäisessä suunnitelmassa todella tärkeässä osassa, koska tieto olisi niissä tullut suoraan asiantuntijoilta, jotka ovat kussakin kohteessa töissä. Aiheesta tuli hieman laajempi sen jälkeen, kun työhön lisättiin sisällönanalyysia. Tietyissä kohdissa olin huolissani materiaalin riittävydestä ja siitä, kuinka saavuttaisin opinnäytetyölle tarkoitetun tavoitteen ilman montaa haastattelua. Sisällönanalyysista saatava tieto oli arvokasta, mutta vaikeampaa rajata, kuin haastatteluista saatava tieto. Aiheeni takia suuri osa lähteistäni olivat englanninkielisiä. Tein käännöstyöt itse, mikä oli mielenkiintoista, mutta samalla haastavaa.

Koin aiheen tärkeäksi, koska kestävä kehitys on niin merkittävä asia nykyajan maailmassa. Kestävästä kehityksestä nimenomaan erilaisissa eläinmatkakohteissa ei ole olemassa paljoa aikaisempaa tutkimusta. Uusia ratkaisuja ja toimintamalleja kehitetään jatkuvasti, joten mukana pysyminen on ensiarvoisen tärkeää.

Lähteet

Aardvark Safaris. 2020. Responsible tourism. Luettavissa: <https://www.aardvarksafaris.co.uk/about/responsible-tourism/> Luettu: 13.4.2020

Aspinall, Damian. 2019. Zoos are outdated and cruel – it's time to make them a thing of the past. The independent. Luettavissa: https://www.independent.co.uk/news/long_reads/zoos-cruel-wildlife-conservation-species-a9056701.html Luettu: 27.3.2020

Ackerman, Diane. 2012. Why We Love Zoos. The New York Times. Luettavissa: <https://opinionator.blogs.nytimes.com/2012/02/04/why-we-love-zoos/> Luettu: 1.4.2020

Australia Zoo. 2020. Carbon Footprint: How we are reducing our carbon footprint. Luettavissa: <https://www.australiazoo.com.au/conservation/footprint/> Luettu: 7.3.2020

AZA. 2020a. About us. Luettavissa: <https://www.aza.org/about-us> Luettu: 29.3.2020

AZA. 2020b. Visitor Demographics. Luettavissa: <https://www.aza.org/partnerships-visitor-demographics> Luettu: 29.3.2020

AZA. 2020c. Green Practices. Luettavissa: <https://www.aza.org/green-practices> Luettu: 2.4.2020

Basel Zoo. 2020. Conservation. Luettavissa: <https://www.zoobasel.ch/en/wissen/naturschutz/index.php> Luettu: 7.3.2020

BBC. 2017. SeaWorld Orca Tilikum that killed trainer dies. BBC News. Luettavissa: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-38531967> Luettu: 30.3.2020

Belfast Zoological Gardens. 2020. Role of a Modern Zoo. Luettavissa: <http://www.belfastzoo.co.uk/about-us/role-of-a-modern-zoo.aspx> Luettu: 21.2.2020

Bergen Akvariet. 2020. An ocean of garbage. Luettavissa: <https://www.akvariet.no/nyheter/an-ocean-of-garbage/> Luettu: 6.4.2020

Brodeur, Nicole. 2019. With a new, modern compost facility, Woodland Park's 'Zoo Doo' becomes serious... stuff. The Seattle Times. Luettavissa: <https://blog.zoo.org/2019/09/our-exhibits-crew-making-our-green.html> Luettu: 20.3.2020

Brown, Zosia. 2018. Woodland Park Zoo Goes Plastic Bottle Free. Woodland Park Zoo. Luettavissa: <https://blog.zoo.org/2018/04/woodland-park-zoo-goes-plastic-bottle.html> Luettu: 25.3.2020

carboNZero. 2020a. Luettavissa: <https://www.carbonzero.ca/> Luettu: 7.3.2020

carboNZero. 2020b. Carbonzero Certified. Luettavissa: <https://www.carbonzero.ca/carbonzero-certified/> Luettu: 7.3.2020

Crilley, Gary. 2011. Visitor Expectations and Visit Satisfaction at Zoos. Teoksessa Frost Warwick. Zoos and Tourism. Conservation, Education, Entertainment? s. 179

Draven, James. 2019. Hot Topic: Is it time for zoos to be banned? National Geographic. Luettavissa: <https://www.nationalgeographic.co.uk/travel/2017/05/hot-topic-it-time-zoos-be-banned> Luettu: 20.5.2020

Dubai Aquarium & Underwater Zoo. 2020. The Conservation Team. Luettavissa: <https://www.thedubaiaquarium.com/en/Learn/TheConservationTeam.aspx> Luettu: 7.4.2020

Den Blå Planet. 2017. Environmental Policy. Luettavissa: <https://denblaaplanet.dk/en/about-the-blue-planet/science-and-nature-conservancy/environmental-policy/> Luettu: 9.4.2020

EAZA. 2020. Specialist Programmes. Luettavissa: <https://www.eaza.net/conservation/programmes/> Luettu: 10.5.2020

Ekokompassi. 2020. Ekokompassi-kriteerit. Luettavissa: <https://ekokompassi.fi/palvelut/kriteerit/> Luettu: 6.5.2020

Grey, Jenny. 2016. Falling in love with wildlife. Center for humans & nature. Luettavissa: <https://www.humansandnature.org/falling-in-love-with-wildlife> Luettu: 1.4.2020

Heritage. 2020. About Heritage. Luettavissa: https://www.heritagesa.co.za/who_we_are Luettu: 11.4.2020

Kisling, Vernon N. 2000. Zoo and Aquarium history: Ancient animal collections to Zoological Gardens. CRC Press.

Korkeasaari. 2020a. Historia. Luettavissa: <https://www.korkeasaari.fi/organisaatio/historia/#6e7fc4fc> Luettu: 23.4.2020

Korkeasaari. 2020b. Vastuu ympäristöstä. Luettavissa: <https://www.korkeasaari.fi/suojelutyo/ilmasto/#6e7fc4fc> Luettu: 7.5.2020

North Carolina Aquarium. 2019. Aquarium Certified Green Travel Destination. Luettavissa: <http://www.ncaquariums.com/roanoke-island-whats-new/posts/certified-green-travel-destination> Luettu: 5.4.2020

Peltoperä, Jari. 2020. Eläinpuisto on luonut Ranualle ympärivuotisen matkailuvirran: ”Tämä on meille kuin kultakimpale”. Yle Uutiset. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11162191> Luettu: 20.4.2020

Rainforest Trust. 2020. About Rainforest Trust. Luettavissa: <https://www.rainforesttrust.org/about-us/> Luettu: 25.4.2020

Ranua Zoo. 2020a. Tietoa meistä. Luettavissa: <https://www.ranuazoo.com/tietoa-meista/> Luettu: 19.4.2020

Ranua Zoo. 2020b. Eläimet. Luettavissa: <https://www.ranuazoo.com/elaimet/> Luettu: 19.4.2020

Red Savannah. 2020. Green Savannah. Luettavissa: <https://www.redsavannah.com/philanthropy> Luettu: 25.5.2020

RSPO. 2020. About. Luettavissa: <https://www.rspo.org/about> Luettu: 1.4.2020

Sawyer, Meghan. 2020. Are we the greenest of them all? Sorting waste in search of sustainability! Woodland Park Zoo. Luettavissa: <https://blog.zoo.org/2020/02/are-we-greenest-of-them-all-sorting.html> Luettu: 12.3.2020

Segal, Barbara. 2019a. Farm to Paw: Feasting green with a sustainable commissary. Woodland Park Zoo. Luettavissa: <https://blog.zoo.org/2019/09/farm-to-paw-feasting-green-with.html> Luettu: 17.3.2020

Segal, Barbara. 2019b. Our Exhibits Crew: Making Our Green Wishes Come True! Woodland Park Zoo. Luettavissa: <https://blog.zoo.org/2019/09/our-exhibits-crew-making-our-green.html> Luettu: 17.3.2020

Segal, Barbara. 2019c. What’s Your Green Zoo IQ? Woodland Park Zoo. Luettavissa: <https://blog.zoo.org/2019/07/whats-your-green-zoo-iq.html> Luettu: 25.3.2020

Shedd Aquarium. 2020a. Keep Sharks Swimming. Luettavissa: <https://www.sheddaquarium.org/care-and-conservation/keep-sharks-swimming> Luettu: 8.4.2020

Shedd Aquarium. 2020b. Sustainable Seafood. Luettavissa: <https://www.sheddaquarium.org/care-and-conservation/take-action-for-animals/sustainable-seafood> Luettu: 8.4.2020

Shedd Aquarium. 2020c. Reduce Plastic Pollution. Luettavissa: <https://www.sheddaquarium.org/care-and-conservation/take-action-for-animals/reduce-plastic-pollution> Luettu: 8.4.2020

SteppesTravel. 2020a. Safari Holidays. Luettavissa: <https://www.steppestravel.com/holiday-types/wildlife/safari/> Luettu: 25.4.2020

SteppesTravel. 2020b. The Steppes Fund for Change. Luettavissa: <https://www.steppestravel.com/the-steppes-fund-for-change/> Luettu: 25.4.2020

Texas State Aquarium. 2020. Sustainable Practices. Luettavissa: <https://www.texasstateaquarium.org/conserve/sustainable-practices/> Luettu: 10.4.2020

The Deep. 2020a. Environmental Policy. Luettavissa: https://www.thedeep.co.uk/uploads/files/ENVIRONMENTAL_POLICY_LOGO.pdf Luettu: 10.4.2020

The Deep. 2020b. Our eco credentials. Luettavissa: <https://www.thedeep.co.uk/conservation/our-eco-credentials> Luettu: 10.4.2020

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.

Ward, Samantha. 2016. In defence of Zoos: how captivity helps conservation. The Conversation. Luettavissa: <http://theconversation.com/in-defence-of-zoos-how-captivity-helps-conservation-56719> Luettu: 2.3.2020

Wateridge, Justin. 2020. Sustainable Travel: Climate Emergency. Luettavissa: <https://www.steppestravel.com/blog/sustainable-travel-climate-emergency/> Luettu: 25.4.2020

UNWTO. 2020. Sustainable Development. World Tourism Organization. Luettavissa: <https://www.unwto.org/sustainable-development> Luettu: 27.3.2020

USGBC. 2020. Why LEED. Luettavissa: <https://www.usgbc.org/leed/why-leed> Luettu: 26.3.2020

WAZA. 2020a. Visiting a Zoo This week? Research Sheds Light on Why You Go, and the Impact on Conservation in the Wild. Luettavissa: <https://www.waza.org/news/visiting->

a-zoo-this-week-research-sheds-light-on-why-you-go-and-the-impact-on-conservation-in-the-wild/ Luettu: 4.3.2020

WAZA. 2020b. Sustainability. Luettavissa: <https://www.waza.org/priorities/sustainability/>
Luettu: 4.3.2020

Wellington Zoo. 2020. Green Zoo Green You. Luettavissa: <https://wellingtonzoo.com/conservation/green-zoo-green-you/> Luettu: 7.3.2020

Woodland Park Zoo. 2020a. A Green Zoo. Sustainability. Luettavissa:
<https://www.zoo.org/greenzoo> Luettu: 10.3.2020

Woodland Park Zoo. 2020b. Eco-Cell. Recycling Cell Phones Helps Save Gorillas. Luettavissa: <https://www.zoo.org/ecocell> Luettu: 26.3.2020

Woodland Park Zoo. 2020c. How You Can Help. Luettavissa: <https://www.zoo.org/action>
Luettu: 26.3.2020

Ähtäri Zoo. 2020. Eläimet. Luettavissa: <https://www.ahtarizoo.fi/index.php/fi/zoo/elaimet>
Luettu: 20.4.2020